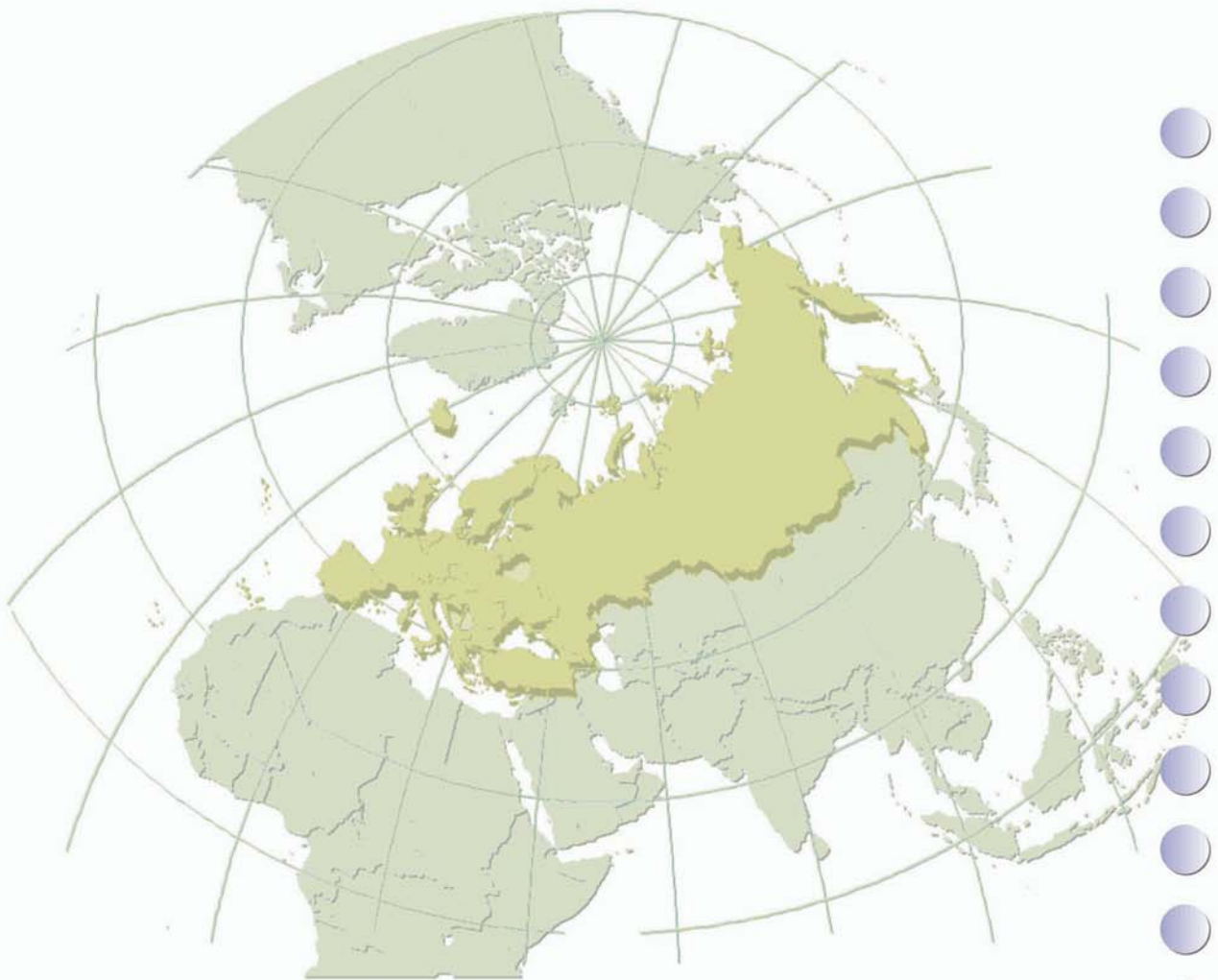

Європейська конференція міністрів відповідальних за регіональне планування (CEMAT)

Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту

прийняті на 12-й Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування, 7-8 вересня 2000 року в ГанOVERІ

Програма з 10 пунктів для посилення єдності між регіонами Європи*

Ми, Міністри держав Ради Європи, учасники 12-ї Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування, що відбулася в Ганновері 7 - 8 вересня 2000 року, обговорили питання щодо ролі, яку може відіграти політика просторового розвитку в досягненні мети соціальної єдності в Європі.

Ми хочемо подякувати Парламентській Асамблеї і Конгресу місцевих і регіональних влад Європи за їхню участь і внесок, зокрема за виконану роботу стосовно гірських регіонів.

- **Ми віримо**, що соціальна єдність в Європі, яка визначена однією з головних цілей Ради Європи главами держав і урядів наших держав-членів на їх другому саміті 10 - 11 жовтня 1997 року, має бути доповнена політикою збалансованого просторового розвитку, що узгоджує вимоги соціального і економічного розвитку територій з їх екологічними і культурними функціями;
- **Ми вважаємо, що одним із завдань Ради Європи** є зміцнення місцевої і регіональної демократії в Європі шляхом територіально більш збалансованого розвитку нашого континенту;
- **Ми розглядаємо** Раду Європи як європейську організацію, в якій усі держави Європи можуть співпрацювати на основі рівних прав, і розглядаємо Європейську конференцію міністрів, відповідальних за регіональне планування, та її Комітет як відповідну політичну структуру для координації спільних загальноєвропейських цілей і стратегій територіального розвитку;
- **Ми переконані**, що транс'європейське, міжрегіональне і транскордонне співробітництво між державами, органами регіонального і місцевого управління у сфері просторового розвитку має бути посилене між державами Західної Європи та державами Центральної і Східної Європи з тим, щоб забезпечити соціальну і територіальну єдність на Європейському континенті в цілому.

* Ухвалена на 12-й Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування, 7 - 8 вересня 2000 року в Ганновері

Результати нашої Конференції полягають у такому:

1. Документ, ухвалений під назвою "Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту", ми розглядаємо

- як основний внесок у реалізацію стратегії соціальної єдності, ухваленої на другому саміті главами держав і урядів у 1997 році;
- як рамковий документ політики, що враховує відповідну діяльність Ради Європи та її структур, зокрема роботу її Парламентської Асамблеї та Конгресу місцевих і регіональних влад Європи, у сфері політики просторового розвитку континенту, а також як документ, що сприяє посиленню європейських інтеграційних процесів шляхом транскордонного, міжрегіонального і міжнаціонального співробітництва;
- як послідовну стратегію інтегрованого і регіонально збалансованого розвитку континенту, що базується на принципах допомоги і взаємності, посилює транскордонні конкуренцію, кооперацію і солідарність між місцевими і регіональними органами, сприяючи при цьому стабільності демократії в Європі;
- як загальні рекомендації, що допоможуть посилити процес європейської інтеграції шляхом транскордонного, міжрегіонального і міжнаціонального співробітництва.

2. Ми рекомендуємо нашим національним і регіональним органам

- покласти Керівні принципи в основу національних заходів з регіонального планування і просторового розвитку;
- застосовувати Керівні принципи в національних і міжнародних проектах просторового розвитку там, де це доцільно;
- продовжити й розширити співробітництво з країнами Центральної, Східної та Південно-Східної Європи у сфері реформування з тим, щоб допомогти їм створити регіональні і адміністративні органи задля кращої просторової інтеграції різних регіонів Європи.

3. Ми вітаємо

- прогрес, досягнутий у сфері координації Спільних цілей просторового розвитку і стратегій в Європейському Союзі (ESDP), Балтійському регіоні (VASAB 2010), регіоні Північного моря (NorVision), Центральній та Південно-Східній Європі (VISION PLANET), регіоні Середземного моря (MED-OCC and ARCHIMED), а також механізми регіональної

кооперації (такі, як Центральноевропейська ініціатива, Рада Чорноморського економічного співробітництва, Рада країн Балтії).

4. Ми погоджуємося

- підтримувати співробітництво в рамках конкретних проектів просторового розвитку в регіоні співробітництва INERREG III B і закликаємо, щоб усі держави - члени Ради Європи незалежно від їхнього бажання приєднатися до Європейського Союзу, були залучені до співробітництва з питань просторового розвитку серед держав - членів Європейського Союзу. Це також стосується співробітництва у сфері наукових досліджень проблем просторового розвитку;
- продовжити форум проектів, ініційований Німеччиною в рамках діяльності INERREG.

5. Ми закликаємо

- Європейський Союз переглянути чинні правила регулювання проектного співробітництва між ініціативами INERREG та програмами TACIS і PHARE з метою поліпшення координації співробітництва;
- держави, що не є членами ЄС, одночасно використати їхні власні можливості для посилення співробітництва між відповідними програмами.

6. Ми вважаємо

- що держави регіонів Чорного і Середземного морів повинні співпрацювати з метою розроблення на основі Керівних принципів адекватних, спрямованих на майбутнє концепцій просторового розвитку.

7. Ми наполягаємо на тому,

- щоб термінове розроблення й реалізація пан'європейської транспортної мережі (особливо 10 пан'європейських транспортних коридорів) як обов'язкова передумова доступності значних територій на всьому континенті були прискорені, а досягнуті угоди щодо мереж були, у разі потреби, переглянуті й посилені з урахуванням аспектів просторового розвитку і охорони навколишнього середовища;
- щоб діалог між Європейською конференцією міністрів, відповідальних

за регіональне планування (СЕМАТ), і європейськими інституціями, особливо Європейською Комісією, та міжнародними організаціями, такими, як ОЕСР та установи ООН (Європейська економічна комісія, Комісія сталого розвитку), був посилений, як в у Європі, так і за її межами; при цьому розподіл відповідальності між цими інституціями має бути більш чітко визначений задля уникнення дублювання діяльності.

8. Ми просимо

- Європейські фінансові установи використовувати Керівні принципи як інформаційну основу у процесі прийнятті рішень щодо надання фінансової допомоги для реалізації проектів просторового розвитку.

9. Ми запрошуємо Комітет Міністрів Ради Європи

- долучитися до впровадження Керівних принципів, зокрема, шляхом використання інструментів Ради Європи;
- брати до уваги Керівні принцип та їх інтегральний підхід при ухваленні рішень у дискусіях та голосуванні в Комітеті Міністрів стосовно проектів, що мають просторовий вплив;
- підтримувати міжурядову програму Організації діяльності Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ);
- невідкладно організувати навчальну програму з метою надання допомоги регіональним і місцевим органам планування в державах - нових членах Ради Європи задля кращого виконання обов'язків у межах їх компетенції;
- перетворити Комітет старших посадових осіб у Керівний комітет.

10. Ми закликаємо місцеві та регіональні органи влади Європи

- підтримати зусилля Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ), з метою досягнення регіонально збалансованого сталого розвитку в Європі, застосовуючи принципи партнерства і субсидіарності.

Ми надішлемо результати цієї Конференції нашим урядам та парламентам і зробимо їх доступними для громадськості.

Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту*

ЗМІСТ

Передмова	1
I. Роль Керівних принципів у реалізації політики Ради Європи щодо досягнення соціальної єдності	2
II. Політика просторового розвитку в Європі: нові загальноконтинентальні виклики і перспективи	3
III. Особлива роль приватного сектору у просторовому розвитку	6
IV. Принципи політики планування для сталого розвитку в Європі	7
V. Заходи просторового розвитку для різних типів регіонів Європи	11
VI. Зміцнення співробітництва між державами Ради Європи; участь регіонів, муніципалітетів і громадян	17
Перспективи	20
Посилання	21
Таблиці і карти	
Таблиця 1. Європа у порівнянні з іншими регіонами світу	25
Таблиця 2. Валовий внутрішній продукт на душу населення (у дол. США) в купівельній спроможності 1997 р.	25
Карта 1. Держави - члени Ради Європи	26
Карта 2. Пан'європейська транспортна мережа	27
Карта 3. Соціальна єдність в Європі	28
Карти територій співробітництва за Ініціативою Європейського Союзу INRERREG III B.	29

* Ухвалені на 12-й Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування, 7 - 8 вересня 2000 року в Ганновері

Передмова

1. Характерною рисою минулого десятиріччя стали рішучі історичні кроки загальноєвропейської інтеграції. Ці кроки поставили перед Радою Європи нові завдання і пріоритети. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту стали внеском Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ), у стратегію соціальної єдності. Керівні принципи наголошують на територіальному аспекті прав людини і демократії. Їх завдання полягає у визначенні заходів територіального розвитку, ухвалення яких мало б допомогти всім людям в усіх державах - членах Ради Європи досягти прийнятних умов існування, що є необхідною умовою стабілізації демократичних структур у регіонах і муніципалітетах Європи.

2. Основою Керівних принципів є Європейська Хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія 1983 року)¹. Ця Хартія включає принципи національних і загальноєвропейської політик щодо вдосконалення просторової організації 22 держав - членів Ради Європи та вирішення проблем, що виходять за кордони окремих держав.

3. На даний час Рада Європи включає 41 державу й охоплює, за незначними винятками, увесь Європейський континент, а також північ континенту Азія. Вперше в історії майже всі європейські держави об'єдналися на підтримку прав людини і демократії; Рада Європи набула континентального значення. Керівні принципи спрямовані на надання усім регіонам і муніципалітетам можливості брати активну участь у процесі європейської інтеграції та демократизації. В цьому аспекті необхідно якомога швидше ліквідувати відмінності між "двома

Європами", тобто між державами, що давно є членами Ради Європи, та державами, що набули членства у Раді Європи нещодавно, включаючи їхні регіони та муніципалітети.

4. Характерною рисою європейського континенту є різноманіття. Реалізація принципів сталого розвитку, що діють на загальноєвропейському рівні, має бути організована однаково на національному, регіональному та місцевому рівнях. Керівні принципи захищають принципи субсидіарності і взаємності як необхідні умови демократії та засоби збереження "єдності в різноманітті", успадкованої Європою, виходячи з її історії та географії.

5. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту пропонують державам - членам Ради Європи, включаючи їхні регіони та муніципалітети, гнучкі й спрямовані на перспективу рамки співробітництва. Вони є моделлю або концепцією сталого розвитку, адресованою різним політичним і суспільним органам як у складі урядів, так і поза ними, діяльність яких спрямована у наше майбутнє. Прийняття цих політичних рекомендацій засновано на добровільному співробітництві. Вони не мають сили закону.

I. Роль Керівних принципів у реалізації політики Ради Європи щодо досягнення соціальної єдності

6. В 1989 р. в Європі завершилася епоха політичного роз'єднання, протягом якої домінували не лише відмінності економічних систем, але й методи організації суспільства. З того часу демократична Європа збільшилася з двадцяти двох до сорока однієї держави (див. Карту 1) і тепер населення держав Ради Європи становить 770 млн. чоловік, тобто майже 14% населення Землі (див. Додаток, Таблиця 1). Після вступу низки держав до Ради Європи збільшилися економічні диспропорції між державами - членами Ради Європи. Так, валовий внутрішній продукт у розрахунку на душу населення (у порівняльних показниках купівельної спроможності) в середньому становить, відповідно, понад 20.000 дол. США в 14 державах, що входили до Ради Європи з самого початку, й менш ніж 5.000 дол. США в 11 державах, що стали членами Ради Європи нещодавно (див. Додаток, Таблиця 2). В абсолютних загальноприйнятих величинах ВВП Європи становить 9,9 трильйона дол. США (1995 р.), що перевищує сумарний ВВП північноамериканських держав - учасниць Північноамериканського договору про вільну торгівлю (НАФТА), який становить 7,9 трлн. дол. США. Але в розрахунку на душу населення ВВП Європи становить 12.000 дол. США. Цей показник є нижчим, ніж показник для держав НАФТА (20.000 дол. США), але перевищує рівень держав Латиноамериканської зони вільної торгівлі MERCOSUR (5.000 дол. США).

7. Враховуючи відмінності в соціальних умовах, що склалися, керівники держав і урядів держав Ради Європи на своїй Другій зустрічі у Страсбурзі в жовтні 1997 р. проголосили, що "соціальна єдність є однією з головних потреб усієї Європи"². Вони доручили Комітету Міністрів "визначити стратегію соціальної єдності, спрямовану на вирішення проблем, що постали перед суспільством"³. Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕ-

МАТ), також має сприяти виконанню цього завдання, забезпечуючи сталий і регіонально збалансований розвиток усіх європейських регіонів. Це має стати внеском у зміцнення демократичних структур регіонів і муніципалітетів в Європі та підвищення міжнародної конкурентоздатності Європи.

8. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту відповідно до концепції сталості враховують потреби населення всіх регіонів Європи, без обмеження фундаментальних прав і можливостей для розвитку майбутніх поколінь. Вони спрямовані, зокрема, на узгодження соціальних і економічних вимог до території з її екологічними і культурними функціями, що в свою чергу сприяє довготривалому, широкомасштабному і збалансованому просторовому розвитку. В цьому відношенні реалізація Керівних принципів потребує тісної взаємодії просторового планування з галузевими програмами, в яких передбачені заходи, що впливатимуть на просторові структури в Європі (політика просторового розвитку). Керівні принципи враховують також міжнародне співробітництво на глобальному рівні, наприклад співробітництво в контексті діяльності Комісії сталого розвитку ООН.

9. Керівні принципи враховують положення значної кількості документів, ухвалених Радою Європи раніше. Це, зокрема, Європейська Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями⁴, Торремоліноська хартія, аналітичні розробки для Європейської стратегії регіонального планування⁵, Європейська хартія місцевого самоврядування⁶ та проект Європейської хартії регіонального самоврядування⁷. Документ також ураховує положення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP)⁸, Балтійського порядку денного на 21 століття⁹ та існуючих стратегій регіональ-

ного розвитку для окремих територій Європи, таких, як Моделі і стратегії навколо Балтійського моря (VASAB)¹⁰, що об'єднує 11 держав, Структурна схема для Бенілюксу¹¹ (співробітництво трьох держав) і

Стратегії інтегрованого просторового розвитку в Центральній, Адріатичній та Придунайській Європі (VISION PLANET¹² - співробітництво 12 держав на даний час).

II. Політика просторового розвитку в Європі: нові загальноконтинентальні виклики і перспективи

10. Усвідомлення континентального масштабу Ради Європи відкриває нові перспективи для просторового планування і разом з тим ставить його перед новими викликами. Континент повинен підтримувати й зміцнювати свої економічні позиції в умовах зростаючої глобалізації. Особливі можливості Європи, які наразі використовуються неповністю, полягають у широкому різноманітті ландшафтів і культур, що відрізняють Європу, розвитку взаємодопомоги і співробітництва в різних районах континенту та зростаючій інтеграції заходу, сходу, півдня і півночі Європи.

1. Міжконтинентальні відносини як стратегічний елемент для Європейської політики просторового розвитку

11. Особливі можливості для європейського розвитку надає географічне положення континенту, зокрема, сусідство з Азією (кордони між континентами стають все більш "прозорими") та протяжність берегової лінії майже у 100000 км.

12. З огляду на те, що Азія є найбільш населеним континентом, а темпи її економічного зростання в цілому високі, необхідно максимально використовувати потенціал сухопутного мосту, що з'єднує східні держави - члени Ради Європи (зокрема, Російську Федерацію та держави, що межують з Чорним морем, і Грецію) з Середнім і Далеким Сходом, зокрема, за рахунок розвитку нових торговельних коридорів. Східні околиці Європи можуть стати центром співробітництва і

торгівлі між Європою і Азією. В цьому контексті особливого значення набуває розвиток існуючих та створення нових енергетичних і транспортних мереж.

13. У контексті економічної глобалізації зростає товарообіг між Європою і новими економічними блоками в інших частинах світу (ASEAN, MERCOSUR, NAFTA). Океани розцінюються як основний ресурс майбутнього, а конкурентоздатність морського транспорту постійно зростає. Численні прибережні райони і острови мають отримувати користь від розвитку сучасної морської економіки, що не обмежується лише судноплавством, а включає, зокрема, особливі нові технології, освоєння морських ресурсів та збалансований міжнародний туризм. Необхідною передумовою для цього є наявність динамічних портів, належно сполучених з віддаленими районами.

14. Завдяки новим засобам транспорту і зв'язку ближчою до Європи стає Північна Африка, а також південне узбережжя Середземного моря, кількість населення якого зростає і потребує зміцнення співробітництва всіх європейських і африканських держав, що виходять до Середземномор'я. Це стосується, зокрема, розвитку співробітництва у сферах економіки і туризму, а також більш повного використання природних цінностей і культурної спадщини для потреб розвитку урбаністичних територій та регіонів. Для більш збалансованого, сталого і комплексного розвитку Євро-Середземноморського регіону потріб-

но, щоб економічному й соціальному розвитку європейської частини Середземноморського регіону сприяла відповідна політика просторового розвитку. Що ж до програм співробітництва, то необхідно досягти узгодженості й синергії відповідних програм допомоги Європейського Союзу (INTERREG і MEDA) (див. п. 72).

15. Варто додати, що Європа є важливим об'єктом міжнародного туризму: в 1992 р. її відвідали 290 млн. туристів. За прогнозними оцінками, до 2020 р. їх кількість подвоїться. В цьому відношенні економіка міжнародного туризму, за усіх можливостей і ризиків, є важливою стратегічною складовою просторового розвитку Європи. Розвиток туризму зосереджується в найбільш привабливих і водночас найбільш вразливих у культурному та екологічному плані районах Європи. Це стосується, зокрема, прибережних (насамперед середземноморських) районів, островів, деяких долин, Альп та інших гірських регіонів, численних природних територій, історичних міст та інших місць, цінних з точки зору історії цивілізації.

2. Культурне різноманіття

16. Європа характеризується різноманіттям культур, вплив яких є помітним на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Наявність близько 60 різних мов є лише одним із показників такого різноманіття. Різноманіття культур вплинуло як на форми самовираження (мова, музика, живопис, архітектура та ін.), так і на специфіку господарської діяльності, житла, дозвілля та мобільності населення. Ці культури відіграли важливу роль у формуванні різноманіття ландшафтів, міст і поселень, а також архітектурної спадщини Європи. Культурне різноманіття, що в минулому було джерелом напруги і конфліктів, на даний час створює уні-

кальні можливості для сталого просторового розвитку. Сучасні форми соціального, економічного і технічного розвитку не повинні створювати загрозу культурній самобутності. Важливі принципи збереження і примноження культурної спадщини в контексті просторового розвитку закладені в положеннях Гранадської Конвенції про збереження архітектурної спадщини Європи (Рада Європи, 1985 р.), Ла-Валетської Конвенції про охорону археологічної спадщини (Рада Європи, 1992 р.), Флорентійської хартії про охорону історичних парків і садів (ICOMOS-IFLA, 1981 р.).

3. Великі європейські регіони як основа взаємодопомоги і співробітництва

17. Досягненню соціальної єдності в Європі сприяє міжнародне співробітництво в рамках великих європейських регіонів. До них належить Європейський Союз, принципи просторового планування і завдання співробітництва якого визначає Європейська перспектива просторового розвитку (далі: ESDP). У межах Європейського Союзу, в свою чергу, існує кілька зон міжнародного співробітництва - такі як Альпи і регіон Північного моря. Протягом кількох років ці регіони є фокусними точками численних міжнародних проектів, спрямованих на збалансований регіональний розвиток. Міжнародне співробітництво за межами ЄС або частково включаючи його територію, на даний час розвивається в регіоні Балтійського моря, у Південно-Східній Європі, Придунайському регіоні, а також в зоні, що отримала назву "Ініціатива північного масштабу" (див. п. 71).

18. В контексті економічної інтеграції та глобалізації поряд із бажаними імпульсами економічного зростання мають місце й негативні наслідки, зокрема, для навколишнього середовища і соціальної єдності. Іс-

нує небезпека, зокрема, в державах, що стали новими членами Ради Європи, обмеження розвитку рамками ізольованих зон зростання, сконцентрованих навколо столичних регіонів, та вилучення з процесу зростання інших територій держав Ради Європи, в т.ч. міст із різною кількістю населення та сільських районів. Водночас Європа має потенціал для створення поліцентричної картини розвитку зі значною кількістю зон зростання (в тому числі й тих, що розташовані на периферії), організованих у формі міських мереж, що забезпечують динамізм і утворення орієнтованих на експорт виробництв, здатних залучати додаткові інвестиції. Поліцентричний розвиток також сприяє зменшенню екологічного тиску та соціальної напруги і зміцнює демократичні структури. Просте дублювання на всій території Європи моделі центр - периферія було б однаково згубним як для самого центру, так і для периферії, і суперечило б історичному розвитку континентальних поселень. Для організації нових процесів зростання периферійних частин Європи необхідно зміцнювати інтеграцію не лише в рамках великих європейських регіонів, а й між ними, що сприяло б довгостроковому зміцненню міської структури й посилювало б їх конкурентоздатність.

19. Окрім столичних зон, кроком до поліцентричної загальноконтинентальної моделі зростання стають так звані "міста-ворота", через які здійснюються зв'язок і торгівля Європи з іншими частинами світу (до таких міст, наприклад, належать морські порти, аеропорти, ярмаркові і культурні центри). Якщо в минулому такі центри існували тільки на західному та південному узбережжях Європи, то тепер виникнення нових транспортних і енергетичних коридорів, спрямованих в Азію, створює умови для виникнення таких міст-воріт і на східних околицях континенту.

20. Основу європейської транспортної інфраструктури утворюють Транс'європейська транспортна мережа Європейського Союзу, Пан'європейські коридори і зони, а також мережа TINA в державах, асоційованих з ЄС (її основу складають пан'європейські коридори). Їх першочерговим завданням є зв'язок між столичними агломераціями. Карта 2 "Пан'європейська транспортна мережа" ілюструє пріоритети європейської транспортної політики, оскільки відображає рішення ЄС і результати трьох загальноєвропейських конференцій міністрів транспорту та робочої групи щодо визначення інфраструктурних потреб у державах, асоційованих з ЄС, - Оцінка потреб у транспортній інфраструктурі (Transport Infrastructure Needs Assessment, TINA). Разом із тим презентація Пан'європейської транспортної мережі є лише відправним пунктом справжньої загальноєвропейської транспортної політики, яка стає все більш необхідною, оскільки завантаженість автострад перевищує всі допустимі рівні, залізниці в багатьох європейських регіонах потребують термінової модернізації, водні шляхи, каботажні та морські маршрути використовуються недостатньо, а навантаження на навколишнє середовище, спричинене транспортом, зростає.

21. Необхідність перегляду організації транспортних систем також обумовлена зростанням торгівлі між географічно віддаленими територіями. Після того, як всі можливі варіанти маршрутів будуть проаналізовані із загальноконтинентальних позицій, найбільш конкурентоздатними для перевезень на далекі відстані можуть виявитися альтернативні траси, зокрема ті, на яких використовуються види транспорту, які поки що не набули значного поширення.

4. Інтеграція "старих" і "нових" держав - членів Ради Європи

22. Економічна інтеграція держав - "старих" і "нових" членів Ради Європи - стрімко розвивається. Незважаючи на досягнутий прогрес, на шляху до соціальної єдності в Європі все ще існують серйозні проблеми, спричинені, головним чином, наслідками відмінностей в якості життя між Сходом і Заходом (див. Карту 3). Значні зусилля мають бути спрямовані на вдосконалення інфраструктури, розвиток прикордонних, сільських та відсталих рай-

онів, зміцнення малих і середніх міст. Політика має бути орієнтована на зростання, що базується на посиленні взаємодії з регіональною і транспортною політикою та співробітництві з приватним сектором. Така політика має формуватися з врахуванням вимог з охорони навколишнього природного середовища на основі відповідних оцінок впливу на навколишнє середовище. Розвиток нових технологій зв'язку також покликаний сприяти інтеграції "старих" і "нових" держав - членів Ради Європи шляхом зростаючого обміну інформацією та ноу-хау.

III. Особлива роль приватного сектору у просторовому розвитку

23. Приватні інвестиції є рушійною силою соціального і, відповідно, просторового розвитку. Одне з найголовніших завдань політики просторового планування полягає в забезпеченні приватних інвесторів, перспектив для розвитку та гарантій безпеки інвестицій, відповідно до цілей такої політики. Разом із відповідними галузевими програмами політика просторового розвитку повинна сприяти підвищенню привабливості муніципалітетів і регіонів для приватних інвестицій на регіональному та місцевому рівнях таким чином, щоб відповідати державним інтересам.

24. Великі проекти, що фінансуються з різних джерел, повинні відповідати перспективам розвитку регіону вже на початковому етапі. З огляду на це великі проекти - такі, як швидкісні залізниці та їх вузлові центри, центри перевалки вантажів, аеропорти, конгрес- і конференц-центри тощо - у тих випадках, коли вони сформовані на підставі довготермінового просторового планування, можуть додати значної динаміки економіці прилеглих територій та сприяти їх просторово збалансованому розвитку. Компетентні органи влади мають забезпечити умови, за яких посилюючий ефект великих проектів буде корисним для міст і прилеглих муніци-

палітетів. У цьому відношенні політика просторового розвитку сприятиме скороченню згубної конкуренції між місцевими владами, що, в свою чергу, позитивно впливатиме на інвестиційний клімат.

25. Привабливість багатьох європейських регіонів для прямих іноземних інвестицій необхідно підвищити. Тенденції останнього десятиріччя свідчать, що прямі іноземні інвестиції розподілялися по континенту нерівномірно. До "старих" держав - членів Ради Європи у 1994 - 1996 роках надійшло майже в сім разів більше прямих іноземних інвестицій, ніж на долю "нових" членів Ради Європи, хоча саме останні потребують значних інвестицій у модернізацію просторової структури і структури поселень (див. Таблицю 1).

26. З огляду на недостатність державних коштів для задоволення потреб суспільства, зокрема, щодо розвитку технічної та соціальної інфраструктури та пов'язаних з ними послуг, виникає необхідність у приватних інвестиціях для забезпечення протягом найближчих років значних капіталовкладень, спрямованих на досягнення цілей регіонального розвитку. Необхідно надавати підтримку державно-приватному партнерству, що розвивається

у сферах, які раніше перебували в державному секторі. Зокрема, це стосується різноманітних сфер інфраструктури і послуг (транспорт, телекомунікації, водопостачання, охорона здоров'я, освіта тощо), а також аспектів місцевого розвитку. Разом із приватним капіталом необхідно також інтенсивніше використовувати ринковий досвід в управлінні проектами. Державно-приватне партнерство в усіх європейських регіонах має розглядатися як допомога держсектору, яке й надалі буде виконувати важливі функції.

27. Ефективна адміністративна структура не лише на національному, а й на регіональному та місцевому рівнях, є однією з вирішальних умов успіху державно-приватного партнерства. Така структура має забезпечувати поле діяльності приватних інвесторів і контролювати впровадження проектів. Тому має бути розроблено чіткі правила договірної діяльності.

28. В контексті регіонально збалансованого сталого розвитку особли-

вого значення набуває комунальний сектор, оскільки він виконує соціальну функцію, має значну питому вагу й виступає мультиплікатором економіки і зайнятості. Економічне зростання та демографічні зміни разом впливають на комунальні потреби в аспекті якості, кількості і розміщення.

29. Одним з найбільш важливих інвестиційних секторів економіки, фінансування якого значною мірою забезпечують приватні джерела, є житлове будівництво (разом із відновленням і модернізацією наявного житлового фонду). Поширення оренди і приватного володіння житлом стимулює залучення приватного капіталу в обсягах, що значно перевищують державні субсидії. Розвиток житлового фонду має значення не лише для житлових та регіональних програм, але й для політики у сфері власності. Останнє з урахуванням демографічних процесів є особливо важливим з огляду на необхідність більш активної участі населення в забезпеченні власної старості.

IV. Принципи політики планування для сталого розвитку в Європі

30. Розроблення політики сталого просторового розвитку для території Ради Європи має базуватися на принципах регіонально збалансованого розвитку:

1. Забезпечення територіальної цілісності шляхом більш збалансованого соціального та економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоздатності

31. Просторово значущі рішення та інвестиції мають спиратися на поліцентричну модель розвитку як на європейському, так і на національному та регіональному рівнях. Це означає необхідність підвищення привабливості як столичних агломерацій та "міст-воріт", так і структурно слабких регіонів. Це особливо важливо у тих випадках, коли йдеться про старі промислові райони та сільські території. Для досягнення

цієї мети регіональні та місцеві органи влади мають прагнути реалізувати програми просторового розвитку, що, в свою чергу, вимагає наявності демократичних легітимних територіальних органів влади, високих стандартів адміністративної практики і практичної спрямованості політики, а також активної участі громадян і громадських організацій у плануванні просторового розвитку.

2. Стимулювання розвитку, спричиненого виконанням міських функцій, та поліпшення взаємовідносин міста і села

32. Урбаністичні системи і функції, включаючи системи і функції малих і середніх регіональних центрів, мають розвиватися таким чином, щоб сприяти доступу до них сільських жителів. Створення і зміцнення ме-

режі міст поліпшує взаємодоповнюваність міст, створює синергію, сприяє заощадженням, дозволяє об'єднати зусилля, стимулює спеціалізацію, посилює позитивний ефект економічної конкуренції й водночас допомагає уникати пов'язаних з нею прорахунків.

33. Партнерські відносини між містом і селом покликані відіграти важливу роль, зокрема, в галузі розвитку мереж громадського транспорту, відродження й диверсифікації сільського господарства, підвищення ефективності інфраструктури, розвитку зон рекреації для жителів міст, а також збереження і примноження природної і культурної спадщини. Умовою ефективного партнерства міста і села є співробітництво місцевих органів влади на принципах рівноправності.

3. Сприяння більш збалансованій доступності

34. Необхідно в найстисліші терміни завершити створення Пан'європейської транспортної мережі, яка забезпечить надійний доступ до будь-якої точки Європи (див. п. 20). Підписані раніше угоди про конфігурацію мереж, можливо, доведеться переглянути й скоригувати відповідно до вимог просторового розвитку.

35. З метою досягнення більш регіонально збалансованого розвитку необхідно модернізувати ланки, що з'єднують малі і середні міста, сільські та острівні території з транс'європейськими мережами і транспортними центрами (такими, як залізниці й автостради, судоходні річкові шляхи, порти, аеропорти та багатофункціональні центри). Доступ до регіонів необхідно поліпшувати також шляхом створення міжрегіональних ланок, відсутніх на даний час. Постійне кількісне зростання транспортних потоків потребує комплексних стратегій, які охоплюють різні види транспорту й ураховують аспекти просторового планування. При цьому необхідно зважати на більш низький вплив на навколишнє середовище залізничного, річкового та морського транспорту.

4. Розширення доступу до інформації та знань

36. Поява інформаційного суспільства на сьогодні є найбільш суттєвим явищем, що змінює образ суспільства та його просторову структуру. З урахуванням необхідності доступу до інформації та знань просторове планування має приділяти особливу увагу всім регіонам з тим, щоб доступ до інформації не був обмеженим з природних та інших причин. Телекомунікаційні мережі необхідно поліпшити й розширити для того, щоб досягти повного покриття всієї території, при цьому тарифи не повинні стати перепорою. На державному і регіональному рівнях необхідно забезпечити розвиток таких шляхів діалогу між виробниками інформації та її потенційними користувачами, як технопарки, інститути передачі технологій, дослідницькі й навчальні центри. Необхідно також стимулювати створення доступних у режимі online банків даних, зокрема, про товари, ноу-хау, туризм, з метою надання допомоги регіонам у виході на ринки й поліпшенні їх зв'язків із глобальною економікою.

5. Зменшення збитків, завданих навколишньому середовищу

37. Необхідно запобігати виникненню екологічних проблем, спричинених неадекватною координацією галузевих програм, а також рішень, що ухвалюються на місцевому рівні. В цьому аспекті просторове планування має сприяти запобіганню або обмеженню різноманітних збитків, завданих навколишньому середовищу, зокрема, сприяти запровадженню найменш шкідливих для навколишнього середовища методів господарювання в лісовому та сільському господарстві, екологічно безпечних транспортних і енергетичних систем, відродженню депресивних міських територій та оздоровленню їхніх околиць, запобіганню промислових аварій, відродженню територій, що постраждали внаслідок промислового забруднення або військових дій у минулому, а також підтримувати проживання

населення за офіційними межами міст.

6. Підвищення цінності і захист природних ресурсів і природної спадщини

38. Необхідно охороняти й примножувати природні ресурси, які не тільки підтримують баланс екосистем, але й забезпечують привабливість регіонів, підвищують їхню рекреаційну цінність і поліпшують якість життя. При просторовому плануванні необхідно враховувати положення Конвенції про збереження дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (1979)¹³ і Загальноєвропейської стратегії збереження біологічного й ландшафтного різноманіття¹⁴.

39. Комплексні стратегії використання водних ресурсів¹⁵ мають включати, серед іншого, охорону поверхневих і підземних вод, моніторинг використання добрив та іригації в сільському господарстві, очищення стічних вод тощо. Варіанти міжрегіонального перекидання води повинні розглядатися лише у випадках відсутності достатньої кількості місцевих ресурсів та неможливості їх використання за економічно доцільними цінами. З метою забезпечення якості питної води з підземних джерел важливо відстежувати, щоб будь-яке розширення мереж водопостачання супроводжувалося адекватним розширенням систем дренажу, очищення та скидів стічних вод.

40. Політика просторового планування пов'язується з відновленням і збереженням екосистем, включаючи екологічні мережі, а також водно-болотні угіддя, що є компонентами таких мереж. З цією метою необхідно виокремити різноманітні екологічні елементи, такі як частково порушені природні території, водні ресурси, зони здорового клімату, колишні промислові зони, що потребують оздоровлення, а також буферні зони. Створення в рамках Європейського Союзу та держав-кандидатів мережі природних терито-

рій особливого охоронного статусу (проект Natura 2000¹⁶) є одним із заходів, що впроваджується з такою метою. При цьому потрібні адекватні заходи для розвитку таких мереж, що мають здійснюватися в загальноєвропейському масштабі за участі Європейської конференції міністрів охорони навколишнього середовища (процес "Довкілля для Європи").

7. Примноження культурної спадщини як фактор розвитку

41. Залучення муніципалітетами і регіонами інвесторів, туристів і широкої громадськості шляхом примноження культурної спадщини є значним внеском в економічний розвиток і зміцнення регіональної самобутності. Політика просторового розвитку повинна сприяти комплексному управлінню культурною спадщиною, яке розглядають як еволюційний процес охорони й збереження надбань з урахуванням потреб сучасного суспільства. У багатьох державах є пам'ятники і залишки діяльності різноманітних художніх шкіл і напрямів, що знайшло відображення, наприклад, у так званих маршрутах Відродження, Реформації і Контрреформації, венеціанському, візантійському, османському, ганзейському маршрутах, шляхах вікінгів, "Art nouveau" і сучасного мистецтва. Їх ідентифікація та розроблення загальних підходів до збереження, реставрації та використання мають стати об'єктом великої програми культурних маршрутів. Водночас цінності, що є частиною європейської промислової і соціальної історії, можуть бути включені в культурні маршрути й таким чином збережені для майбутніх поколінь. При цьому завдання полягає не лише в збереженні минулого, а й у досягненні просторової гармонії сучасної архітектури і міського дизайну з традиційною спадщиною.

42. У багатьох державах Ради Європи є численні елементи культурно-історичних надбань, причому кожен з них з огляду на історичні події і зміни кордонів одночасно нале-

жить кільком націям, мовним спільнотам і релігійним групам, включаючи тих, які вже не мешкають у даному районі. Політика просторового розвитку має оберігати й поважати пам'ять про всі національності, мовні спільноти та релігійні групи, що створили ті чи інші компоненти культурного надбання.

8. Розробка енергетичних ресурсів і забезпечення безпеки

43. Політика просторового планування має стимулювати використання відновлюваних джерел енергії як просторово пов'язаних і екологічно безпечних систем, а також завершення формування мереж енергопостачання на загальноєвропейському рівні. Особливої уваги потребує організація транспортування нафти і газу в Європу з родовищ регіонів Північного моря, Каспійського моря і Російської Федерації.

44. Враховуючи надзвичайно інтенсивне енергоспоживання економіками деяких держав, пріоритетним напрямом має стати підвищення ефективності використання наявних ресурсів і потужностей. З огляду на це необхідно підвищити ефективність традиційних електростанцій з тим, щоб зменшити забруднення повітря та пом'якшити ефект глобального потепління.

45. Заходи безпеки мають бути посилені на старих атомних електростанціях (АЕС). Окрім того, на континенті розміщено багато АЕС, термін експлуатації яких спливає в найближчі десятиліття. Майданчики під такими АЕС ще треба буде ре-

абілізувати, й це стане новим завданням просторового планування.

9. Заохочення високоякісного сталого туризму

46. Політика просторового розвитку спрямована на використання можливостей зростання, які виникають завдяки туризму. Це стосується, зокрема, відсталих регіонів. Розвиток нових форм високоякісного й збалансованого туризму має стати пріоритетним напрямом. У цілому необхідні ґрунтовне розуміння функціонування екосистем, розрахунки кількості туристів, яких може задовольнити територія, а також нові інструменти контролю (оцінка впливу на регіон). У майбутньому необхідно підтримувати ті форми м'якого туризму, які можуть бути легко адаптовані до місцевих і регіональних умов (наприклад, екотуризм) і які створюють для багатьох регіонів життєво важливі можливості для розвитку.

10. Обмеження впливу природних катастроф

47. Природні катастрофи, такі як землетруси, урагани, паводки, лісові пожежі, лавини і селі, щороку завдають в Європі значних збитків із серйозними наслідками для життя і здоров'я людей, економіки, структури розселення, ландшафтів. Тому програми просторового розвитку мають включати запобіжні заходи, спрямовані на мінімізацію збитків і послаблення вразливості структури розселення, такі, наприклад, як заходи в галузі землекористування і будівництва.

V. Заходи з просторового розвитку для різних типів європейських регіонів

48. На додаток до принципів, що стосуються політики сталого просторового розвитку, пропонуються більш конкретні заходи для європейських культурних ландшафтів, а також особливі заходи для досягнення більш регіонально збалансованого і сталого розвитку окремих регіонів Європи. Ці території характеризуються особливо багатим різноманіттям природних умов, і заходи щодо них частково співпадають. Заінтересовані сторони мають визначити, які із запропонованих заходів повинні бути прийняті й наскільки вони пріоритетні для політики просторового розвитку.

1. Культурні ландшафти

49. Європа утворена різноманітними культурними ландшафтами. Ландшафти є важливою частиною європейської спадщини й свідками минулих і сучасних відносин людини з навколишнім природним і штучним середовищем. Розвиток виробничих технологій у сільському, лісовому господарствах та промисловості, зміни в плануванні міст, транспорті, інших типах інфраструктури, туризмі, поведінці під час дозвілля прискорюють трансформацію європейських культурних ландшафтів й можуть негативно впливати на їх якість та характер використання. Це стосується не лише цінних напівприродних ландшафтів, а й поширюється на культурні ландшафти усіх типів, особливо на ті, що є важливими компонентами міського середовища.

50. Політика просторового розвитку може сприяти охороні, використанню та підвищенню цінності ландшафтів шляхом затвердження відповідних заходів, зокрема, з удосконалення взаємодії різних галузевих програм у тих частинах, що стосуються просторового впливу. До заходів, спрямованих на захист ландшафтів, належать:

- включення питань розвитку ландшафтів до просторового планування та галузевих програм у сферах економіки, сільського господарства, інфраструктурного та міського роз-

витку, культури, охорони навколишнього середовища, соціального розвитку та інших, що прямо чи опосередковано впливають на розвиток ландшафтів;

- дослідження та загальна оцінка ландшафтів, аналіз їхніх характеристик, екосистем, трансформуючих сил і навантажень; визначення і використання цілей щодо якості ландшафтів;

- реалізація комплексних програм, спрямованих одночасно на охорону, використання і планування ландшафтів;

- врахування ландшафтного розвитку в міжнародних програмах;

- посилення транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва у сфері ландшафтного розвитку, обміну досвідом та при реалізації дослідницьких проектів, зокрема, із залученням місцевих і регіональних органів влади;

- підвищення свідомості та поінформованості громадян, приватних організацій і територіальних органів влади щодо цінності ландшафтів, їх економічного значення, еволюції та можливості збереження й поліпшення;

- посилення інтегрування питань ландшафтного розвитку в навчальні програми з різних дисциплін; розроблення міждисциплінарних навчальних програм¹⁷.

2. Міські території

51. Для досягнення цілей поліцентричного розвитку європейської структури поселень на доповнення до зміцнення економічного потенціалу пропонуються такі спрямовані на збалансований розвиток великих і малих міст заходи:

- розроблення стратегій, адаптованих до місцевих умов і спрямованих на подолання ефектів економічної реструктуризації;

- контроль над розростанням урбанізованих територій (розростання міст): обмеження тенденцій розвитку передмість шляхом збільшення відведення в містах ділянок під забудову, ліквідація просторових роз-

ривів, використання просторово оцдадливих методів будівництва, розвиток забудови поблизу транспортних вузлів та залізничних станцій, забезпечення розвитку в межах міст та підвищення якості житлових умов і комунальних послуг у міських районах, що включає збереження існуючих екосистем і створення нових зелених смуг і біотопів;

- відродження депресивних сусідніх територій та поєднання функцій і соціальних груп у міських районах, зокрема у великих містах, де зростають соціально виняткові зони;
- дбайливе управління міськими екосистемами, зокрема, тими, що пов'язані з відкритими й зеленими територіями, водою, енергією, відходами, шумом;
- розвиток громадського транспорту, водночас ефективного й екологічно безпечного, орієнтованого на досягнення сталої мобільності;
- створення органів планування, діяльність яких виходить за межі окремих міст і громад, з метою координації планування та реалізації заходів просторового планування;
- збереження й примноження культурної спадщини;
- розвиток мережі малих і середніх міст.

52. Перед великими й малими містами в державах, нещодавно прийнятих до Ради Європи, постають особливі проблеми, включаючи такі, як фінансування житлового будівництва й підтримка існуючого житлового фонду, перш за все відновлення й перефільювання його відповідно до нових потреб (зростання приватного автопарку, вимоги до якості житла та енергозбереження). Новим тенденціям зростання передмість та сегрегації, що виникають внаслідок болючої проблеми приватного володіння житлом, необхідно протидіяти збільшенням кількості земель, що надаються для забудови в агломераціях.

3. Сільські території

53. Для досягнення незалежного розвитку сільських місцевостей як територій для проживання, що ви-

конують економічні та рекреаційні функції, а також як реально існуючих регіонів, на додаток до відповідних принципів, пропонуються такі заходи:

- зміцнення політики просторового планування, спрямованої на збереження збалансованого розвитку різних видів діяльності, які спричинюють вплив на сільські райони (диверсифікація можливостей працевлаштування, зміна видів сільськогосподарського виробництва, заліснення, туризм, охорона навколишнього середовища);
- сприяння збереженню й примноженню внутрішніх ресурсів сільських районів з метою диверсифікації економічної бази та мобілізації місцевого населення та населення, залученого до господарської діяльності;
- заохочення малих і середніх міст, а також великих сіл до надання послуг своїм сільським віддаленим районам та територій для створення малих і середніх підприємств;
- поліпшення умов транспортного доступу до сільських районів, зокрема до середніх і малих міст та крупних сіл;
- поліпшення умов життя сільського населення та підвищення його привабливості для всіх груп населення, наприклад для молоді й пенсіонерів. Це вимагає активної діяльності сільськогосподарських, лісопромислових та гірничодобувних підприємств, збереження й подальшого розвитку природного та культурного надбання, відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу, та створення адекватної інфраструктури та нових видів послуг, зокрема, в галузі туризму;
- удосконалення постачання та маркетингу високоякісної продукції регіонального сільського, лісового господарства та ремесел;
- заохочення фермерів і працівників лісового господарства до адаптації їхньої практики землекористування до місцевих умов та сприяння збереженню і відтворенню біологічного різноманіття та історично сформованих ландшафтів; у тих випадках, коли потреби сільського господарства вступають у протиріч-

чя з інтересами охорони природи й збереження ландшафтів, варто виплачувати компенсацію;

- заохочення до створення робочих місць, що потребують високої кваліфікації, як частини процесу господарської диверсифікації, зокрема, розвиток зайнятості поза сільським господарством за рахунок нових інформаційних та комунікативних технологій.

54. В деяких державах - членах Ради Європи значна частина населення все ще проживає в сільській місцевості. Щоб уникнути небажаної масової еміграції з цих територій, потрібні ефективні програми сільського розвитку. Їхня мета має полягати у диверсифікації структури зайнятості і створенні нових партнерських відносин між містом і селом. Для цього в приватному секторі необхідно розвивати обробні виробництва та інші види діяльності, які слугували б генераторами зайнятості, наприклад, туризм. Озерні райони та архіпелаги стикаються з подібними проблемами й також потребують співробітництва й обміну досвідом¹⁸.

4. Гори

55. Гірські регіони мають винятковий потенціал для Європи; вони виконують екологічні, економічні, соціальні, культурні та сільськогосподарські функції. Політика просторового розвитку має приділяти належну увагу збереженню та розвитку гірських регіонів. Парламентська Асамблея та Конгрес місцевих і регіональних влад Європи приділяють увагу гірським регіонам у контексті стратегії соціальної єдності.

56. В гірських регіонах можна застосувати багато заходів просторового розвитку, що розроблені для міських і сільських територій. Разом із тим комплексна програма для гірських регіонів має стати самостійною частиною загальноєвропейської програми просторового розвитку, що включає заходи економічного і соціального розвитку, охорону та використання природних ресурсів і враховує місцеві тра-

диції та культурні особливості. Програма має враховувати той факт, що гірські регіони, незважаючи на їхнє різноманіття (яке необхідно зберігати й підтримувати), стикаються з подібними економічними, соціальними та екологічними ускладненнями, пов'язаними з висотністю, рельєфом та кліматом. Необхідно також зважати й на те, що природні умови гірських регіонів створюють не лише перепони на шляху їх розвитку, але й відкривають певні перспективи для місцевого населення. Необхідно досягти рівноваги між їх економічним і соціальним розвитком та охороною навколишнього середовища. Програма просторового розвитку гірських регіонів має враховувати також ті обставини, що деякі регіони розділені кордонами, тому програми розвитку по обидва боки кордонів мають бути взаємно узгоджені. Принципи політики просторового розвитку гірських регіонів відображені в Зальцбурзькій Конвенції про охорону Альп (1991) та Загальноєвропейській стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

57. Просторове планування як вид координаційної діяльності має акцентувати увагу різних галузевих програм на особливих умовах гірських регіонів і включати:

- економічні програми, що сприяють диверсифікації й створенню численних робочих місць, ремесел, малих і середніх підприємств, а також співробітництву між малими підприємствами;
- сільське й лісове господарство з належним маркетингом, розвиток якого базується на виробництві високоякісної продукції; необхідно підтримувати ініціативи в галузі сільського та лісового господарства, що спрямовані на охорону та управління навколишнім середовищем, заохочувати охорону, створення нових насаджень та збалансоване використання лісів;
- підтримку й заохочення ініціатив, які сприяють розвитку високоякісного туризму й ураховують природне, економічне, соціальне й культурне середовища гірських регіонів;

- надання громадських послуг, які виключають будь-яку дискримінацію гірських регіонів у порівнянні з іншими територіями;
- забезпечення залізничним сполученням, зокрема, міжнародним та міжрегіональним;
- охорона та збалансоване використання та відновлення ґрунтів, вод, повітря, ландшафтів та районів з деградованим навколишнім середовищем; збереження та у разі потреби відновлення флори, фауни та середовищ існування;
- збереження і підтримку самобутності гірського населення, різноманіття і багатства його культурної спадщини.

5. Прибережні та острівні регіони

58. Прибережні регіони Європи є не лише вразливими природними зонами, але й фокусними точками господарської та торговельної діяльності, зручними майданчиками для розміщення промисловості, енергетики, відправними пунктами для використання морських і підводних ресурсів, а також особливо привабливими зонами туризму.

59. Оскільки така різноманітність функцій відносно вузької прибережної смуги може спричинити значну кількість конфліктів, комплексна програма просторового планування для прибережних територій набуває особливого значення й має охоплювати не лише узбережжя, але й віддалені внутрішні території. Концепція комплексного управління прибережними районами повинна враховувати взаємодію між господарською діяльністю та соціальними і екологічними вимогами при використанні природних ресурсів у прибережній смузі й таким чином сприяти ухваленню інвестиційних рішень. Комплексне управління прибережними смугами має стати невід'ємною складовою регіонального планування на всіх рівнях. Особливого значення при цьому набуває транскордонне й міждержавне приморське співробітництво.

60. Більшість острівних регіонів Європи, незважаючи на відмінності в географічному положенні та рівні розвитку, стикаються з додатковими ускладненнями, пов'язаними з обмеженістю ресурсів та транспортного доступу. Існує тісний зв'язок між сталим розвитком острівних регіонів і стратегіями щодо їх залучення до міжнародних і загальноєвропейських ринків при одночасному збереженні їхньої місцевої самобутності і підтримці рівноваги між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та охороною навколишнього середовища. Особливе значення мають такі аспекти програм:

- диверсифікація пропозицій зайнятості за рахунок використання місцевих ресурсів і розвитку послуг (зокрема, на островах з надмірною залежністю від туризму). Особливу увагу при цьому необхідно приділяти питанням постійної зайнятості;
- поліпшення якості навколишнього середовища як стратегічного компонента місцевої самобутності та регіональної і міжнародної конкурентоздатності. В цьому плані необхідно звертати увагу на промислове виробництво у прибережних зонах, транскордонний вплив якого може мати негативні наслідки на екологічний стан островів, зокрема, в Середземному морі;
- впровадження інновацій у сфері водопостачання, енергетики та переробки відходів, що здійснюється з урахуванням обмеженості місцевих ресурсів і вразливості навколишнього середовища;
- поліпшення транспортного зв'язку з материком та іншими островами.

6. Єврокоридори

61. Завдяки інвестиціям у так звані єврокоридори (регіональні стимули) регіональне і місцеве господарство отримує імпульс, який має велике значення для розвитку. З точки зору просторового розвитку єврокоридори не варто розглядати виключно як елементи загального забезпечення транспортної інфраструктури. Варто враховувати також їх взаємодію з мережею поселень,

регіональною економікою, регіональними транспортними мережами та заходами щодо охорони навколишнього середовища і збереження ландшафтів. Тому не можна розпочинати великі транспортні проекти без оцінки їх прямого та опосередкованого впливу на території. Необхідно розробити структурно-планувальні заходи, спрямовані на зниження негативного і посилення позитивного впливу на місцевому та регіональному рівнях. Такі заходи повинні включати оцінку просторового та екологічного впливу пропонувананих планів, програм і проектів, координацію регіональної та міжрегіональної інфраструктури, широкомасштабне ландшафтне проектування, організацію територій, що охороняються, і концентрацію в одному коридорі автомобільних трас, залізниць і судоходних шляхів.

62. Для просторового планування особливе значення мають великі транспортні вузли - такі, як перетини швидкісних автотрас, великі станції, аеропорти, центри перевалки вантажів, річкові порти. Їх вплив поширюється на сусідні території, охоплюючи увесь регіон. Єврокоридори необхідно розглядати як дещо більше, ніж просто транспортні коридори. Для того, щоб інтегрувати просторові і транспортні програми в майбутньому, необхідно враховувати також взаємодію транспорту з міською інфраструктурою. Планування матиме додатковий позитивний ефект у соціальній, екологічній та економічній сферах, якщо воно базуватиметься на врахуванні впливу єврокоридорів на просторовий розвиток, тобто на урбанізацію, демографічні та економічні тенденції.

7. Заплави і заливні луки

63. Заплави і заливні луки створюють особливі проблеми для просторового планування, оскільки вони сконцентровані на відносно нешироких смугах територій. Вони характеризуються наявністю важливих і цінних природних компонентів, таких, як водотоки, водно-болотні угіддя з багатими і вразливими

екосистемами, високоякісні ландшафти тощо, а також інтенсивною і різноманітною людською діяльністю, включаючи промислове виробництво, міські поселення, транспортну інфраструктуру і транспортні потоки, виробництво енергії (зокрема ГЕС і АЕС), піщані й гравійні кар'єри, регульовані водотоки, дренажні системи, об'єкти дозвілля й рекреації. Досить часто вони є складовими сформованих впродовж століть культурних ландшафтів, що мають високий економічний і екологічний потенціал. Роль просторового планування у зниженні рівня періодичних повеней, які впливають на значну кількість річкових систем Європи, ще не отримала належної оцінки. В цьому контексті об'єктом уваги має стати увесь водозбірний басейн тієї чи іншої річки. При такому підході розмір економічних збитків може бути зменшений.

64. Протиріччя між різними функціями заплави необхідно оцінювати й послаблювати за допомогою програм комплексного просторового розвитку. Особливу роль при цьому відіграють такі елементи:

- охорона особливо вразливих екосистем;
- більш збалансоване використання водної системи в межах річкового басейну, при якому кількість води для використання співвідносять із акумуляцією води, інфільтрацією та стійкістю річкового русла головної ріки та її приток;
- інтегрування управління водною системою в межах водозбірного басейну в просторове планування, що здійснюється на різних рівнях;
- запобігання повеням і забрудненню води шляхом заохочення співробітництва в галузі комплексного і збалансованого управління транскордонними і міжнародними річковими басейнами;
- обмеження зростання міст в екологічно цінних і потенційно затоплюваних районах;
- розроблення програм збереження обмеженої кількості природних і частково перетворених водотоків, що ще збереглися в Європі, зокрема в державах, що стали членами Ради Європи нещодавно.

8. Колишні промислові і військові зони

65. Глобалізація економіки спричинює прискорене старіння багатьох промислових підприємств в Європі й занепад відповідних промислових районів. В результаті реалізації стратегії безпеки і скорочення збройних сил по всій Європі з'явилися райони, де оборонна промисловість припинила свою діяльність і тому виникла необхідність нового застосування таких територій. Завдання просторового планування полягає в оздоровленні колишніх промислових і військових об'єктів та навколишніх районів, переорієнтуванні їх на досягнення інших цілей для того, щоб обмежити відведення для цих цілей нових земель, які є більш цінними у екологічному відношенні. Заходи щодо просторового розвитку при цьому необхідні також для підвищення привабливості таких територій для інвесторів. При цьому економічну диверсифікацію необхідно забезпечити, зокрема, шляхом:

- відновлення природного середовища в районах, що постраждали від промислового забруднення;
- відновлення великих і малих міст в індустріальних районах, особливо з огляду на питання надання послуг, очищення забруднених промислових майданчиків, де діяльність припинено, та поліпшення якості міського середовища;
- перепідготовка та подальша професійна освіта безробітних;
- розвитку технополісів і техноцентрів для поширення технологій і створення нових підприємств, що використовують передові технології;
- поліпшення доступу до інформації і розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- організації міжрегіонального та міждержавного співробітництва з метою подолання ізоляції та створення нових імпульсів і стимулів для зростання.

9. Прикордонні регіони

66. Транскордонне співробітництво у сфері просторового планування в Західній Європі набуло суттєвого розвитку в останні десятиліття завдяки діяльності держав, регіонів і органів місцевого самоврядування. Транскордонне співробітництво на даний час є викликом для держав, що є новими членами Ради Європи, в яких кордони протягом кількох десятиліть були закритими, і хоча тепер кордони вже інші, можливості використання цих районів є суттєво обмеженими. Розвиток транскордонного співробітництва в цих державах є необхідною умовою економічного зростання прикордонних районів і досягнення соціальної і політичної єдності, особливо з огляду на те, що численні національні меншини проживають по обидва боки кордонів. На континенті вже створено близько 140 "євро-регіонів" - піонерів транскордонного співробітництва.

67. Просторове планування в прикордонних регіонах і транскордонне співробітництво передбачають ухвалення єдиного підходу до розвитку у формі транскордонних структурних схем і спільних планів. При цьому особливу увагу необхідно звернути на:

- розвиток інфраструктури транскордонного транспорту і послуг, а також телекомунікацій;
- транскордонне збереження і збалансоване використання природних ресурсів, зокрема, у гірських регіонах, прибережних смугах, лісах, водно-болотних угіддях тощо;
- транскордонні аспекти при наданні державних і приватних послуг;
- узгоджене планування транскордонних урбанізованих агломерацій, міст, зон розселення етнічних громад;
- організацію прикордонних районів як ринків робочої сили;
- боротьбу з транскордонним впливом забруднення навколишнього середовища.

VI. Зміцнення співробітництва між державами Ради Європи та участь регіонів, муніципалітетів і громадян

1. Можливості просторового планування, орієнтовані на розвиток

68. Просторовий розвиток є політичним завданням співробітництва і розвитку. Керівні принципи є основою для оцінки проектів і заходів, які спричинюють одночасно вплив на кілька держав і є важливими з точки зору просторового розвитку. Різноманіття структурних і просторових заходів в контексті політики просторового розвитку потребує інтеграції і співробітництва всіх політичних інститутів і органів влади. Їхня функція полягає у створенні підґрунтя для ухвалення транснаціональних, міжрегіональних рішень та рішень між муніципалітетами. При цьому необхідно уникати протиріч і підвищувати синергію. Довготривалі й масштабні концепції планування, дія яких поширюється за межі окремих держав, мають запропонувати регіонам комплексну й перспективну концепцію розвитку, яку можна було б використати як основу для окремих проектів і заходів. Останнє є особливо важливим для держав, що стали новими членами Ради Європи, розвиток яких на даний час нерідко ґрунтується на проектах, що впроваджуються міжнародними й державними організаціями, незважаючи на те, що ці проекти ще не інтегровані в загальний контекст розвитку й недостатньо враховують думки громадян і позицію місцевої влади.

2. Розвиток загальноєвропейського співробітництва на основі Керівних принципів

69. Деякі європейські території вже мають початковий досвід співробітництва у сфері просторового розвитку. Ухвалення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP) стало важливим рішенням держав - членів Європейського Союзу щодо визначення їх співробітництва на майбутнє. У Балтійському регіоні СЕМАТ було запропоновано низку заходів щодо реалізації просторової моделі регіону

Балтійського моря (VASAB 2010). В рамках проекту VASAB 2010+ просторова модель була оновлена з урахуванням набутого досвіду і нових даних й стала уточненою програмою дій з просторового розвитку регіону. Подібним чином було визначено пріоритети Програми ініціативи Співтовариства INTERREG III В на період 2000-2006 року і здійснено підготовку ключових проектів. Тісне співробітництво у сфері просторового планування започатковано також у центральній, адриатичній, дунайській та південно-східній зонах Європи (CADSES). Керівним документом у цьому питанні став звіт "Стратегії комплексного просторового розвитку" (VISION PLANET), підготовлений групою експертів. У середньостроковій перспективі в цьому співробітництві мають взяти участь усі держави Ради Європи, включаючи й регіонів Чорного моря, Кавказу, Російської Федерації.

70. Співробітництво міжнародних організацій в сфері просторового розвитку - зокрема взаємодія інститутів Ради Європи і Європейського Союзу - потребує інтенсифікації. На зустрічі міністрів просторового розвитку держав Ради Європи в Тампере (Фінляндія, жовтень 1999 р.) держави - члени Європейського Союзу і Європейська Комісія виступили з пропозицією щодо посилення політичного і технічного співробітництва з державами, що готуються до вступу до Ради Європи, а також з державами, що межують з Євросоюзом. Ця пропозиція розрахована на позитивну реакцію.

71. Зважаючи на наявність діючих органів співробітництва у сфері просторового розвитку, варто продовжувати поступовий розвиток співробітництва, що ґрунтується на існуючих структурах та наявному досвіді, з тим щоб використати їх особливий потенціал. У рамках Програми Європейського Союзу INTERREG був підтриманий розвиток транснаціональних зон співро-

бітництва, до якого залучена переважна більшість держав Ради Європи (див. Карти у додатку). Окремі проекти покликані забезпечити реалізацію не лише Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP), але й Керівних принципів.

72. Через програми PHARE, TACIS, MEDA, SAPARD та ISPA Європейський Союз також підтримує просторовий розвиток у третіх державах. Євросоюз повинен надати свої пропозиції щодо координації Програми INTERREG з програмами підтримки, які сприяли б транснаціональному, міжрегіональному і транскордонному співробітництву регіонів ЄС із територіями третіх держав.

73. Вагомий внесок у поліпшення програм просторового планування мало б внести співробітництво з питань забезпечення більш регіоналізованої й сумісної просторової інформації, зокрема, в державах, нещодавно прийнятих до Ради Європи. На цій основі можна було б здійснювати порівняльний аналіз тенденцій просторового розвитку (просторовий моніторинг) в усіх державах Ради Європи. Просторовий моніторинг повинен базуватися не лише на кількісних показниках, а й на інформації якісного характеру, що стосується, зокрема, внутрішніх ресурсів і регіональних можливостей. Цей підхід має бути максимально прагматичним, при цьому необхідно залучити технічну організацію або невелику групу спеціалістів від кожної держави. Рекомендовано щороку здійснювати узагальнюючий аналіз тенденцій з обмеженої кількості тем й супроводжувати його довідкою про порівняння результатів. Суттєвий внесок у цю справу вже зробили Європейська економічна комісія і ОЕСР, а їх досягнення мають бути розвинуті далі.

74. Окрім цього, проекти, пов'язані з політикою просторового розвитку можуть отримати підтримку міжнародних фінансових організацій. Світовий Банк, Банк розвитку Ради Європи, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк ма-

ють взяти більш активну участь в європейському співробітництві у сфері просторового розвитку

3. Горизонтальне співробітництво

75. При підготовці проектів просторового розвитку особливе значення має горизонтальне співробітництво з галузевими програмами, що характеризуються суттєвим географічним впливом (наприклад, транспортні, сільськогосподарські та екологічні програми). Для того, щоб оцінити наслідки масштабних галузевих рішень ще на початковому етапі, відповідні процедури "оцінки регіонального впливу" великих інфраструктурних проектів мають бути затверджені в різних державах - членах Ради Європи. Особливим завданням для горизонтального співробітництва є транскордонна координація проектів розвитку різними державами Ради Європи, включаючи їхні регіональні і місцеві органи влади.

76. Разом із тим горизонтальне співробітництво не обмежується галузевими програмами, що стосуються інфраструктурного сектору. Таке співробітництво стосується також економічної, фінансової та соціальної політики в цілому. При підготовці рішень в цих галузях необхідно брати до уваги різні просторові умови і впливи, що спричиняють запропоновані програми і заходи.

4. Вертикальне співробітництво

77. Для політики просторового розвитку Європи велике значення має співробітництво між різними адміністративними рівнями. Співробітництво має бути організовано таким чином, щоб місцеві й регіональні органи влади могли узгоджувати власні завдання просторового розвитку із заходами, що ухвалені на вищому рівні, а національні органи влади, у свою чергу, використати при ухваленні своїх рішень завдання, плани і проекти, запропоновані на регіональному та місцевому рівнях (принцип взаємності).

78. В той час, коли національні органи влади фокусують свою увагу головним чином на питаннях транснаціонального, національного та міжрегіонального значення, регіональний рівень відповідає разом із місцевими органами влади і громадськістю за забезпечення сталості й узгодженості просторового розвитку. Таким чином, усі рівні, працюючи разом, мають забезпечити сталий просторовий розвиток.

79. Принципи субсидіарності і взаємності у просторовому розвитку можуть працювати лише тоді, коли органи влади на регіональному рівні мають необхідні повноваження. Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування та проекту Європейської хартії регіонального самоврядування регіональні і місцеві органи влади несуть відповідальність і за програми просторового розвитку.

80. В цьому відношенні коректне використання принципів субсидіарності і взаємності набуває особливого значення для всіх держав - членів Ради Європи. Незважаючи на значний розвиток регіоналізації, що спостерігався протягом останнього десятиліття в більшості "старих" держав-членів Ради Європи, "нові" держави-члени лише приступають до створення регіональних органів. З огляду на географічну поляризацію економічного розвитку і зростаючі регіональні диспропорції у багатьох державах, що стали членами Ради Європи нещодавно, для досягнення більш сталої й регіонально збалансованої форми регіонального розвитку необхідним є посилення регіонального рівня системи управління.

81. Надзвичайну користь дає зростаюче співробітництво між регіонами й містами "старих" і "нових" держав - членів Ради Європи, наприклад шляхом формування регіонів - побратимів. "Нові" члени Ради Європи мають значний досвід просторового планування і розвитку. Разом із тим цей досвід є достатньо обмеженим у питаннях, пов'язаних із впливом ринкових відносин на

просторовий розвиток, проблемами транснаціонального просторового планування та відповідними процедурами координаційної діяльності. Надання ноу-хау та технічне сприяння мають стати систематичними і невід'ємними компонентами співробітництва між "старими" і "новими" членами Ради Європи. Необхідно терміново організувати програму навчання в цій галузі.

5. Широкомасштабна участь суспільства у процесах просторового планування

82. Ще у 1983 році Європейська хартія регіонального/просторового планування поставила питання про необхідність активної участі громадськості у процесі просторового планування. Наступні роки лише підтвердили цю необхідність. Окрім такої участі в місцевих, регіональних і міжрегіональних проектах виникла потреба залучення європейської громадськості та соціально-економічних структур і через неурядові організації. Їх участь на початкових стадіях процесу прийняття рішень не лише суттєво сприяє успіху планування, а й допомагає уникнути непродуктивних капіталовкладень. Порозуміння в суспільстві є не тільки важливою складовою успіху місцевих і регіональних ініціатив. Воно також створює сприятливе середовище для зовнішніх інвесторів і підприємців. Залучення молодого покоління до процесу планування підвищує заінтересованість громадськості в довготривалому плануванні розвитку її "рідного" регіону, в її ефективній і новаторській участі, що є важливим для масового сприйняття "європейської ідеї".

Перспективи

83. Європейська просторова інтеграція є результатом тривалого поетапного процесу, в якому важливу роль відіграє транскордонне співробітництво між державами - членами Ради Європи і, особливо, між регіонами й муніципалітетами. Як модель об'єднаної Європи, Керівні принципи є авторитетним документом із багатьох питань просторового розвитку та ініціатив для європейського континенту, зокрема, у сфері транснаціонального і міжнародного співробітництва. Діяльність Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне

планування (СЕМАТ), в рамках Ради Європи створює підґрунтя для гармонійної європейської інтеграції, оскільки привертає увагу до територіальних вимірів демократії й соціальної єдності. Ухвалення Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту та їх використання для прийняття рішень у сфері просторового розвитку значною мірою сприятиме загальноєвропейському співробітництву, спрямованому на створення регіонально збалансованої і гармонійної Європи.

Посилання

- (1) Рада Європи, Європейська Конференція Міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ): Європейська хартія регіонального/просторового планування, ухвалена 20 травня 1983 р. у Торремоліносі, Іспанія.
- (2) Саміт глав держав і урядів держав-членів Ради Європи, Страсбург, 10 - 11 жовтня 1997 р., Заключна Декларація.
- (3) Там же. План дій.
- (4) Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. 21 травня 1980 р. (в редакції перекладу цієї Конвенції, ратифікованої Верховною Радою України).
- (5) Європейська стратегія регіонального планування, ухвалена на VI Конференції СЕМАТ в Лозанні (1988 р.), Страсбург, 1992 р.
- (6) Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 р.
- (7) Див.: Конгрес місцевих і регіональних влад Європи: Рекомендація 34 (1997) щодо проекту Європейської хартії регіонального самоврядування від 5 червня 1997 р.
- (8) Перспектива Європейського просторового розвитку, ухвалена на неофіційній зустрічі міністрів, відповідальних за просторовий розвиток, у Потсдамі, Німеччина, травень 1999 р.
- (9) Балтійський Порядок денний на 21 сторіччя для регіону Балтійського моря, ухвалений на VII Конференції Міністрів закордонних справ Балтійської Ради в Ньюборзі, Данія, червень 1998 р.
- (10) Модель і стратегії навколо Балтійського моря 2010. До визначення рамок просторового розвитку в регіоні Балтійського моря. III Конференція міністрів, відповідальних за просторовий розвиток, у державах Балтії. Таллінн, грудень 1994 р. "Від концепції до дій", IV Конференція міністрів, відповідальних за просторовий розвиток, у державах Балтії. Стокгольм, жовтень 1996 р.
- (11) Другий начерк структури Бенілюкса. Брюссель, 1998 р.
- (12) Стратегія комплексного просторового розвитку Центральноєвропейського, Адріатичного та Дунайського регіонів Європи, ухвалена на IV Семінарі Ради проекту, Відень, січень 2000 р.
- (13) Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, Бернська конвенція, 1979 р.
- (14) Загальноєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, ухвалена Конференцією міністрів охорони навколишнього середовища "Довкілля для Європи", Софія, жовтень 1995 р.
- (15) Виконання Резолюції №2 XI Сесії СЕМАТ, Кіпр, 1997 р.
- (16) Директива "Флора, фауна, середовища існування". Директива Ради ЄС 92/43/ЕЕС від 21 травня 1992 р. про збереження природних середовищ існування і видів дикої природи. О.В. L206/7 від 22 липня 1992 р.
- (17) Європейська ландшафтна конвенція. РМ (2000) 98, друга редакція, ухвалена Комітетом представників міністрів на 718-й зустрічі 19 липня 2000 р.
- (18) Рішення про подальші дії стосовно Рекомендації 1296 (1996) Парламентської Асамблеї щодо Європейської хартії сільських територій відповідно до рішення Комітету представників міністрів від 1 - 2 липня 1999 р. буде ухвалено після XII сесії СЕМАТ (7 - 8 вересня 2000 р.).
- (19) Див.: Рекомендації №14 (1995) і №75 (2000) Конгресу місцевих і регіональних влад Європи, а також Рекомендацію 1274 (1995) Парламентської Асамблеї. Відповідно до рішення Комітету представників міністрів від 1-2 липня 1999 р. рішення про подальші дії стосовно цих рекомендацій буде ухвалено після XII сесії СЕМАТ (7 - 8 вересня 2000 р.).
- (20) Повідомлення Комісії до держав-членів ЄС від 28 квітня 2000 р. з рекомендаціями стосовно Ініціативи Співтовариств стосовно транс'європейського співробітництва, спрямованого на стимулювання гармонійного і збалансованого розвитку Європейської території INTERREG III (Official Journal of the European Communities, 2000/C 143/08 of 23 May 2000, pp. 6-29).

Таблиці та карти

Таблиця 1
Європа в порівнянні з іншими регіонами світу

	Населення в тисячах 1995	Частка від світового населення 1995	ВВП в поточних ринкових цінах за 1995 рік в 1000 млрд. доларів США	Частка у світовій продукції 1995	ВВП в поточних ринкових цінах на душу населення за 1995 рік в доларах США	Прямі іноземні інвестиції 1994-1996 (в мільйонах доларів США)	Частка від загального об'єму інвестицій	Прямі іноземні інвестиції 1994-1996 в доларах США на душу населення
Європа	807.246	14,2	9.852,4	35,2	12.205	340.994	39,7	422,4
<i>де: члени Ради Європи до 1990</i>	<i>445.711</i>	<i>7,9</i>	<i>9.052,7</i>	<i>32,3</i>	<i>20.311</i>	<i>306.249</i>	<i>35,6</i>	<i>687,1</i>
<i>члени Ради Європи з 1990</i>	<i>325.532</i>	<i>5,7</i>	<i>756,5</i>	<i>2,7</i>	<i>2.324</i>	<i>33.754</i>	<i>3,9</i>	<i>103,7</i>
<i>держави, що подали заявку на членство</i>	<i>36.003</i>	<i>0,6</i>	<i>43,2</i>	<i>0,2</i>	<i>1.199</i>	<i>991</i>	<i>0,1</i>	<i>27,5</i>
Японія та Республіка Корея	169.434	3,0	5.590,7	20,0	32.996	6.061	0,7	35,8
<i>де: Японія</i>	<i>124.439</i>	<i>2,2</i>	<i>5.134,3</i>	<i>18,3</i>	<i>41.260</i>	<i>1.151</i>	<i>0,1</i>	<i>9,2</i>
АСЕАН	470.686	8,3	749,6	2,7	1.593	67.854	7,9	144,2
МЕРКОСУР	202.002	3,6	995,6	3,6	4.929	30.419	3,5	150,6
НАФТА	384.111	6,8	7.875,9	28,1	20.504	243.975	28,4	635,2
<i>де: Канада та Мексика</i>	<i>121.221</i>	<i>2,1</i>	<i>846,3</i>	<i>3,0</i>	<i>6.982</i>	<i>53.815</i>	<i>6,3</i>	<i>443,9</i>
<i>Сполучені Штати</i>	<i>262.890</i>	<i>4,6</i>	<i>7.029,6</i>	<i>25,1</i>	<i>26.740</i>	<i>190.160</i>	<i>22,1</i>	<i>723,3</i>
Світ	5.674.432	100,0	28.012,3	100,0	4.937	859.912		

Джерело: Світовий Банк: Індикатори світового розвитку, 1998; Об'єднані Нації: Статистичний щорічник, 42-е видання, 1995

Таблиця 2
Реальний валовий внутрішній продукт на душу населення у співставних цінах в доларах США (1997 р.)

	ВВП на душу населення 1997 рік		ВВП на душу населення 1997 рік
Албанія	2 120	Молдова	1 500
Бельгія	22 750	Нідерланди	21 110
Болгарія	4 010	Норвегія	24 450
Данія	23 690	Австрія	22 070
Німеччина	21 260	Польща	6 520
Естонія	5 240	Португалія	14 270
Фінляндія	20 150	Румунія	4 310
Франція	22 030	Російська Федерація	4 370
Грузія	1 960	Швеція	19 790
Греція	12 769	Швейцарія	25 240
Ірландія	20 710	Словацька Республіка	7 910
Ісландія	22 497	Словенія	11 800
Італія	20 290	Іспанія	15 930
Хорватія	4 895	Чеська Республіка	10 510
Латвія	3 940	Туреччина	6 350
Литва	4 220	Україна	2 190
Люксембург	30 863	Угорщина	7 200
Мальта	13 180	Велика Британія	20 730
"Колишня Югославська Республіка Македонія"	3 210	Кіпр	14 201

Відсутні дані по Андоррі, Монако, Сан-Маріно

Джерело: UNDP, Звіт світового розвитку, 1999

Карта 1
Держави-члени Ради Європи

■ Держави-члени Ради Європи	1 Андорра	5 Словенія	9 Югославія
■ Держави, що подали заявку на повне членство	2 Ліхтенштейн	6 Хорватія	10 Азербайджан
■ Інші держави	3 Люксембург	7 Боснія та Герцеговіна	
	4 Сан-Марино	8 "Колишня Югославська Республіка Македонія" (FYROM)	

Острови та заморські території держав-членів Ради Європи відображені частково або взагалі не відображені

Карта 2

Пан'європейська транспортна мережа

Транс'європейська транспортна мережа, пан'європейські транспортні коридори та зони

- Держави-члени Ради Європи та держави, що подали заявку на членство
- Інші держави

Транс'європейська транспортна мережа
Існуючі Заплановані

- автомобільні шляхи
- залізниці

Пан'європейські транспортні коридори

- I** Хельсінкі - Таллінн - Рига - Каунас - Варшава
Гілка А: Рига - Калінінград - Гданськ
- II** Берлін - Варшава - Мінськ - Москва - Нижній Новгород
- III** Берлін/Дрезден - Вроцлав - Катовіце - Краків - Львів - Київ
- IV** Дрезден/Нюрнберг - Прага - Відень/Братіслава - Дьйор - Будапешт - Бухарест - Арад - Крайова/Констанца - Софія - Салоніки/Пловдив - Стамбул
- V** Венеція - Трієст /Копер - Любляна - Марібор - Словачько-Угорський кордон - Будапешт - Угорсько-Український кордон - Ужгород - Львів(Київ)
Гілка А: Братіслава - Жіліна - Кошиці - Ужгород
Гілка В: Рієка - Загреб - Хорватсько-Угорський кордон - Будапешт
Гілка С: Плоче - Сараєво - Осієк - Будапешт

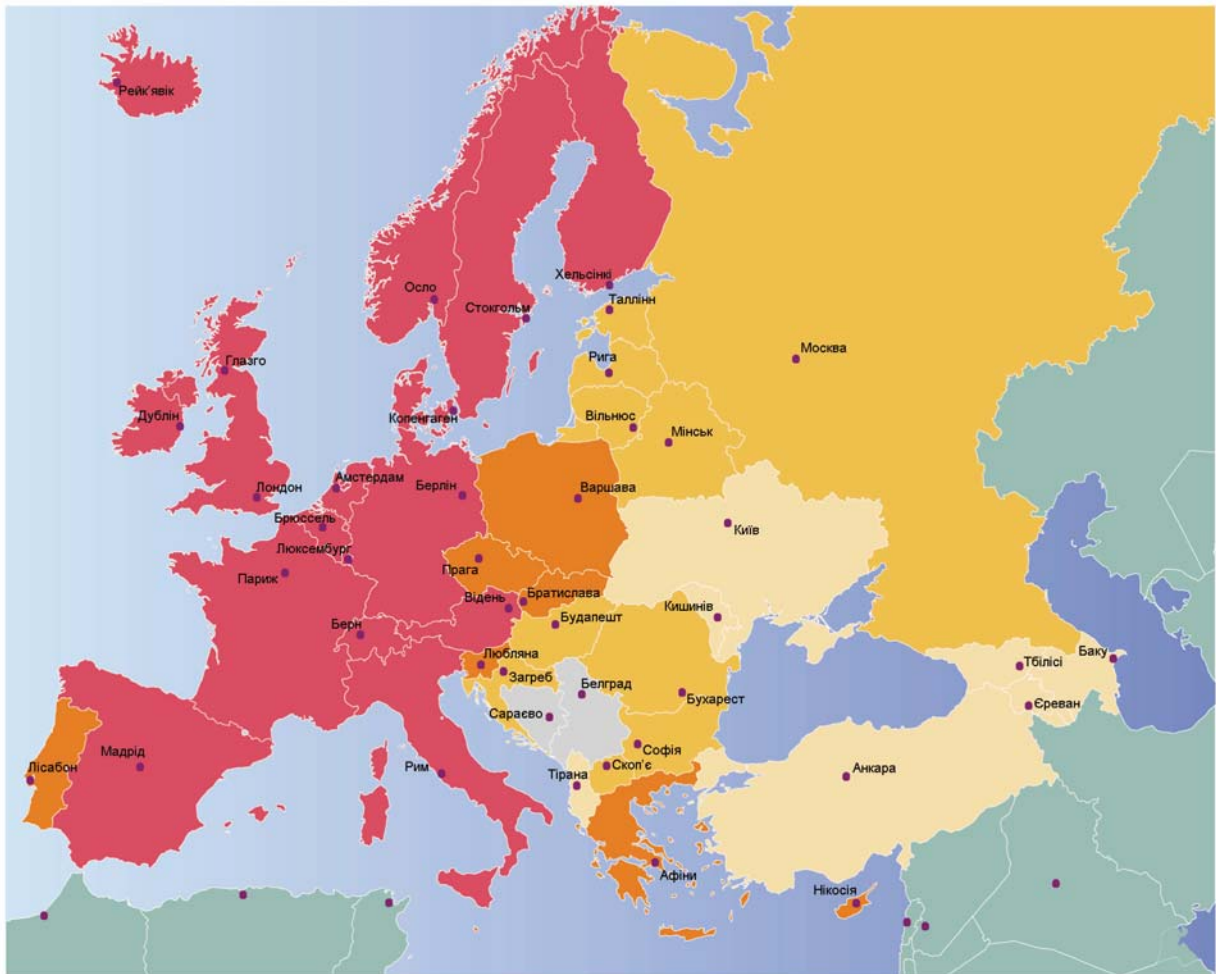
- VI** Гданськ - Катовіце - Жіліна
Гілка А: Грудзьондз - Познань
Гілка В: Катовіце - Острава - Коридор IV
- VII** Дунай
- VIII** Дуррес - Тірана - Скоп'є - Софія - Пловдив - Бургас - Варна
- IX** Хельсінкі - Санкт-Петербург - Москва/Псков - Київ - Любашівка - Кишинів - Бухарест - Дімітровград - Александруполіс
Гілка А: Любашівка - Одеса
Гілка В: Київ - Мінськ - Вільнюс - Каунас - Клайпеда/Калінінград
- X** Зальцбург - Філлах - Любляна - Загреб - Белград - Ніш - Скоп'є - Салоніки
Гілка А: Грац - Марібор - Загреб
Гілка В: Белград - Нови-Сад - Будапешт
Гілка С: Ніш - Софія - Коридор IV
Гілка D: Бітола - Флоріна - Віа Егнатія - Ігуменіца

Пан'європейські транспортні зони

- Баренцева Євро-Арктична
- Басейну Чорного моря
- Середземноморського басейну
- Адріатичного/Іонічного морів

Джерело: Рішення Пан'європейської Конференції Міністрів відповідальних за транспорт, Європейський Союз; Робоча група "Транспортна інфраструктура потребує оцінки (TINA)" в асоційованих країнах. Острови та заморські території держав-членів відображені частково або взагалі не відображені.

Карта 3
Соціальна єдність в Європі

Соціальна єдність в Європі представлена "Індексом людського розвитку", визначеним для всіх держав-членів ООН в контексті Програми розвитку ООН. Цей індекс складається з наступних трьох індикаторів, що мають рівне значення:

- середня тривалість життя
- участь в освіті
- дохід

Їх значення коливається в межах від 0 до 1.

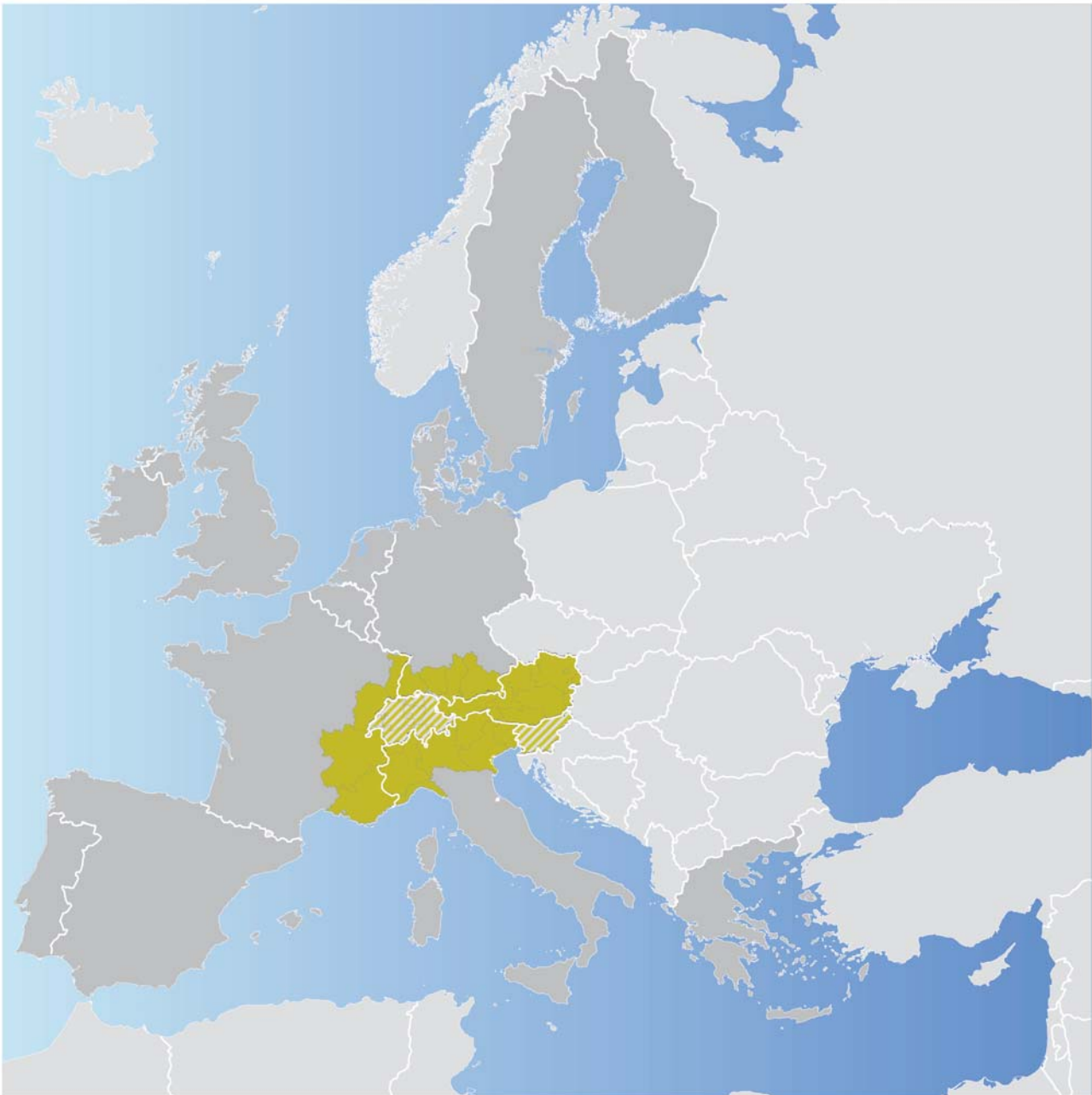
Зони з низьким індикатором – це загалом ті, що мають низьку середню тривалість життя, слабку участь в освіті та низькі доходи на душу населення. На відміну від інших регіонів світу, різниця в розвитку в Європі є результатом здебільшого різних рівнів доходів та частково нижчої тривалості життя.

- нижче 0,73
- від 0,73 до 0,80
- від 0,80 до 0,87
- вище за 0,87

■ дані відсутні для держав-членів Ради Європи або держав, що подали заявку на членство

Джерело: Програма розвитку Об'єднаних Націй (UNDP): Звіт людського розвитку 1999

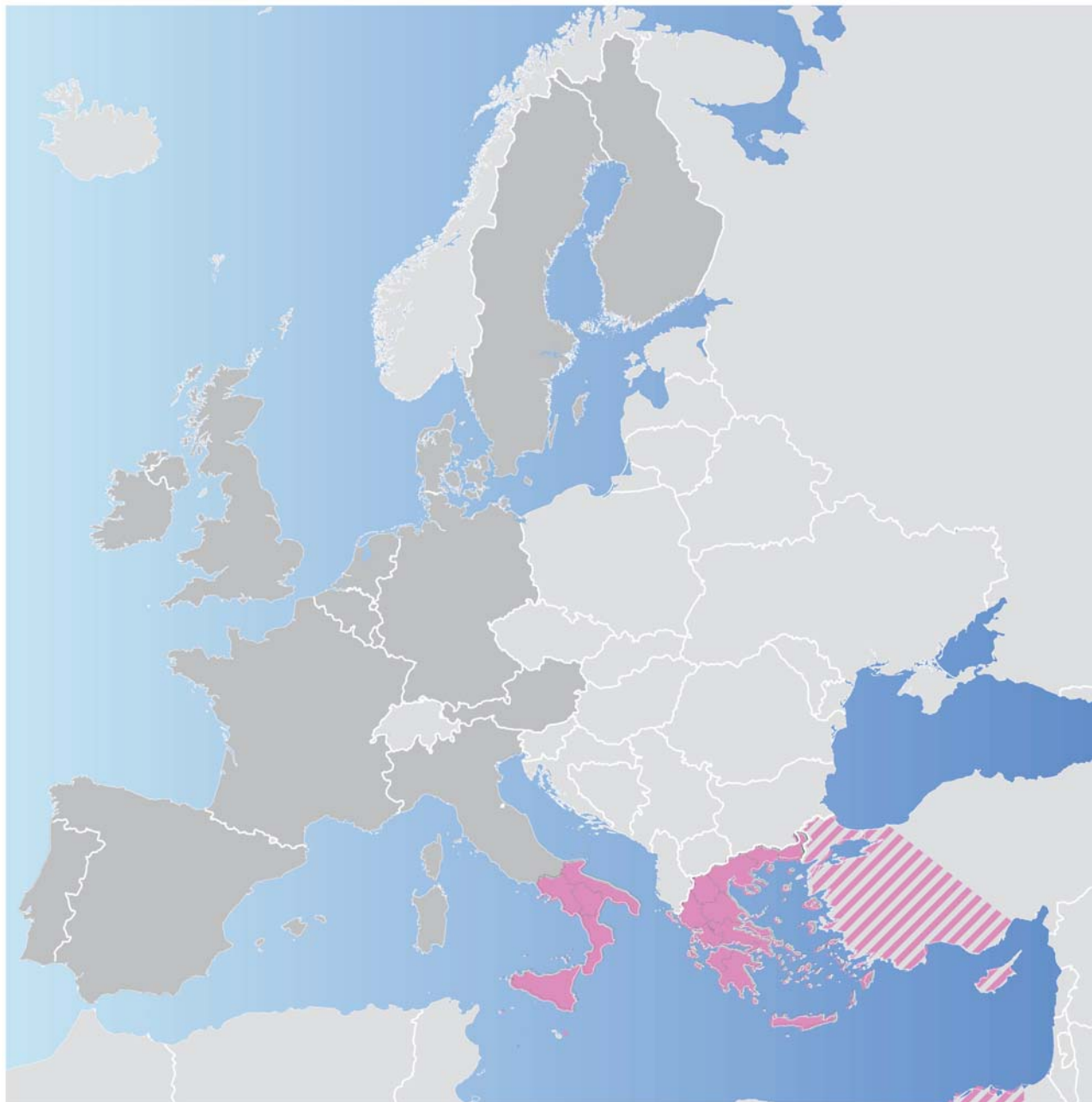
Острови та заморські території держав членів відображені частково або взагалі не відображені.

Ініціатива ЄС Interreg III В: Альпійська зона співробітництва

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

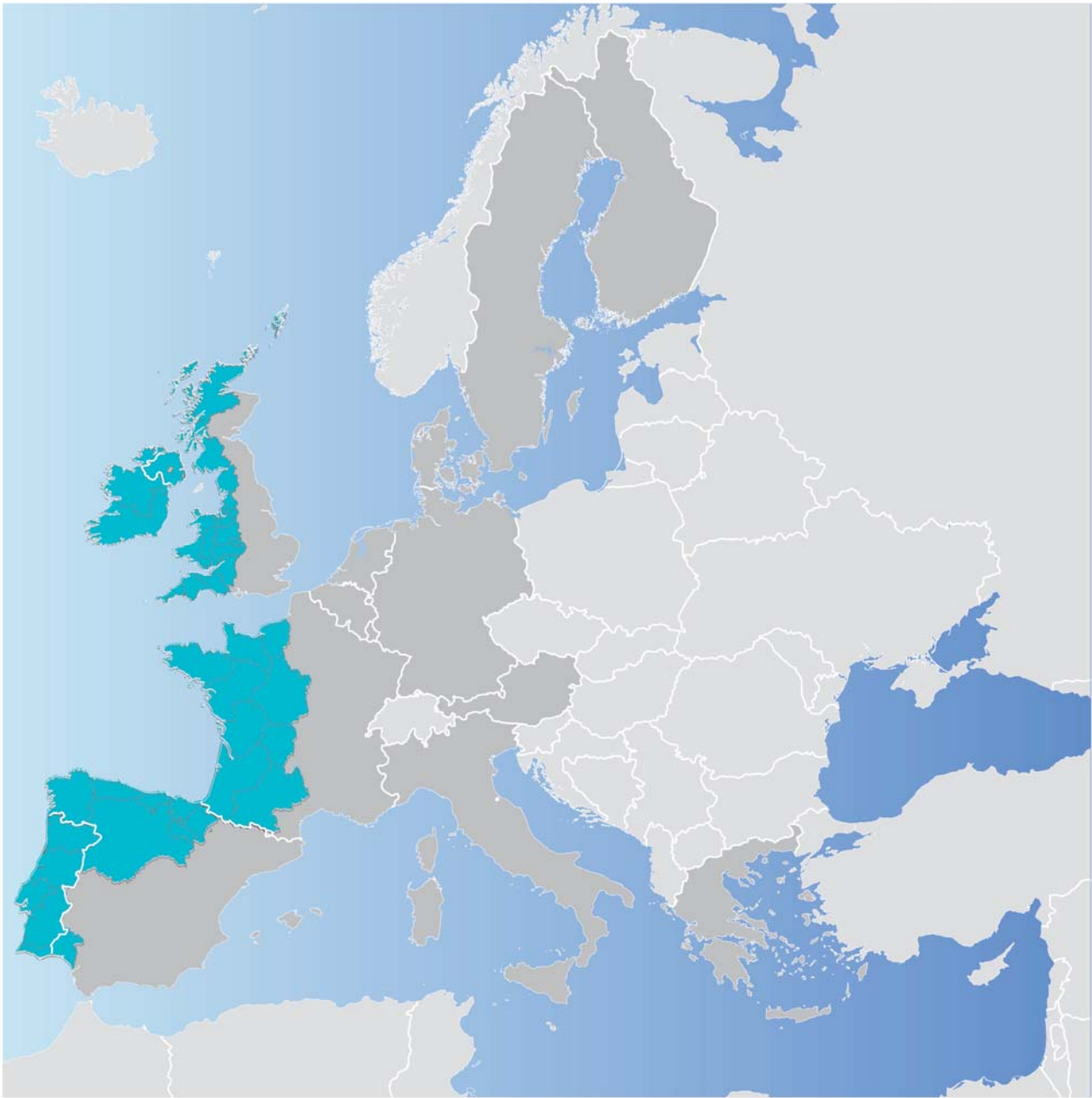
Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III В: Зона співробітництва Архімед

- регіони ЄС
- країни MEDA
- держави-члени ЄС

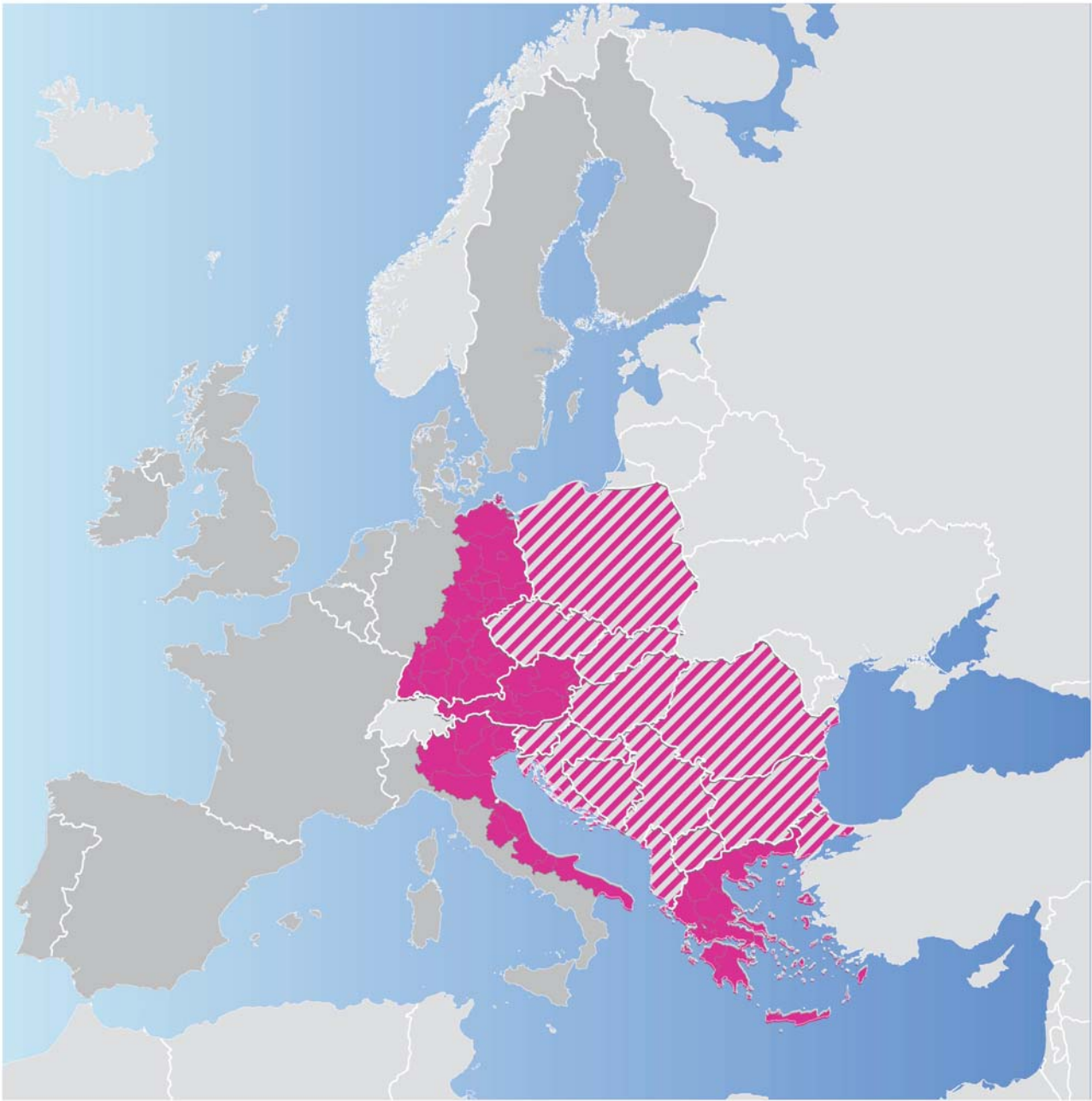
Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III B: Атлантична зона співробітництва

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III В: Зона співробітництва CADSES - Центральна Європа, Адріатика, Придунав'я та Південно-Східний Європейський простір

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.info regio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

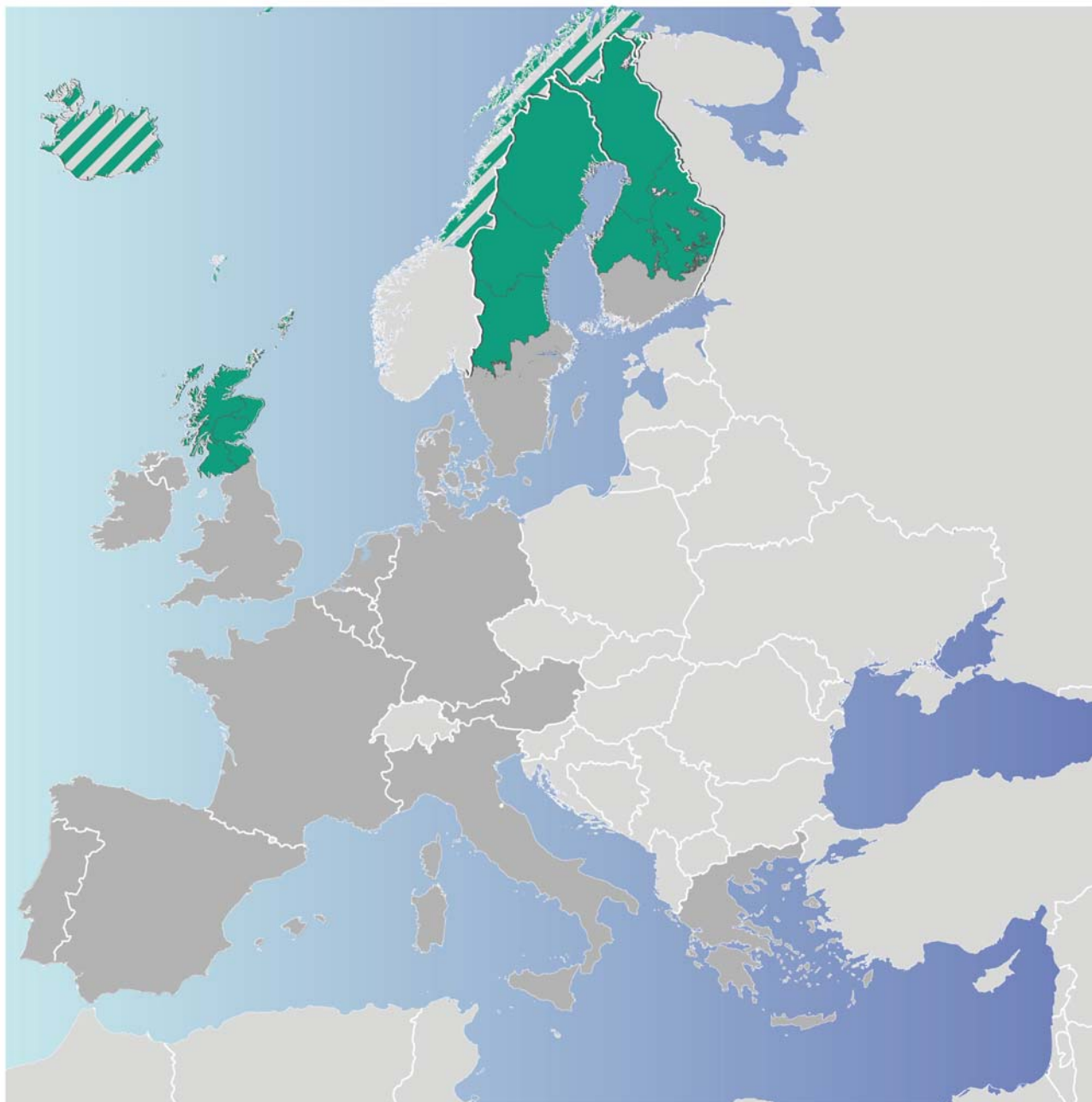
Ініціатива ЄС Interreg III B: Неконтинентальні та заморські зони співробітництва

- регіони ЄС
- держави-члени ЄС
- держави, що не є членами ЄС

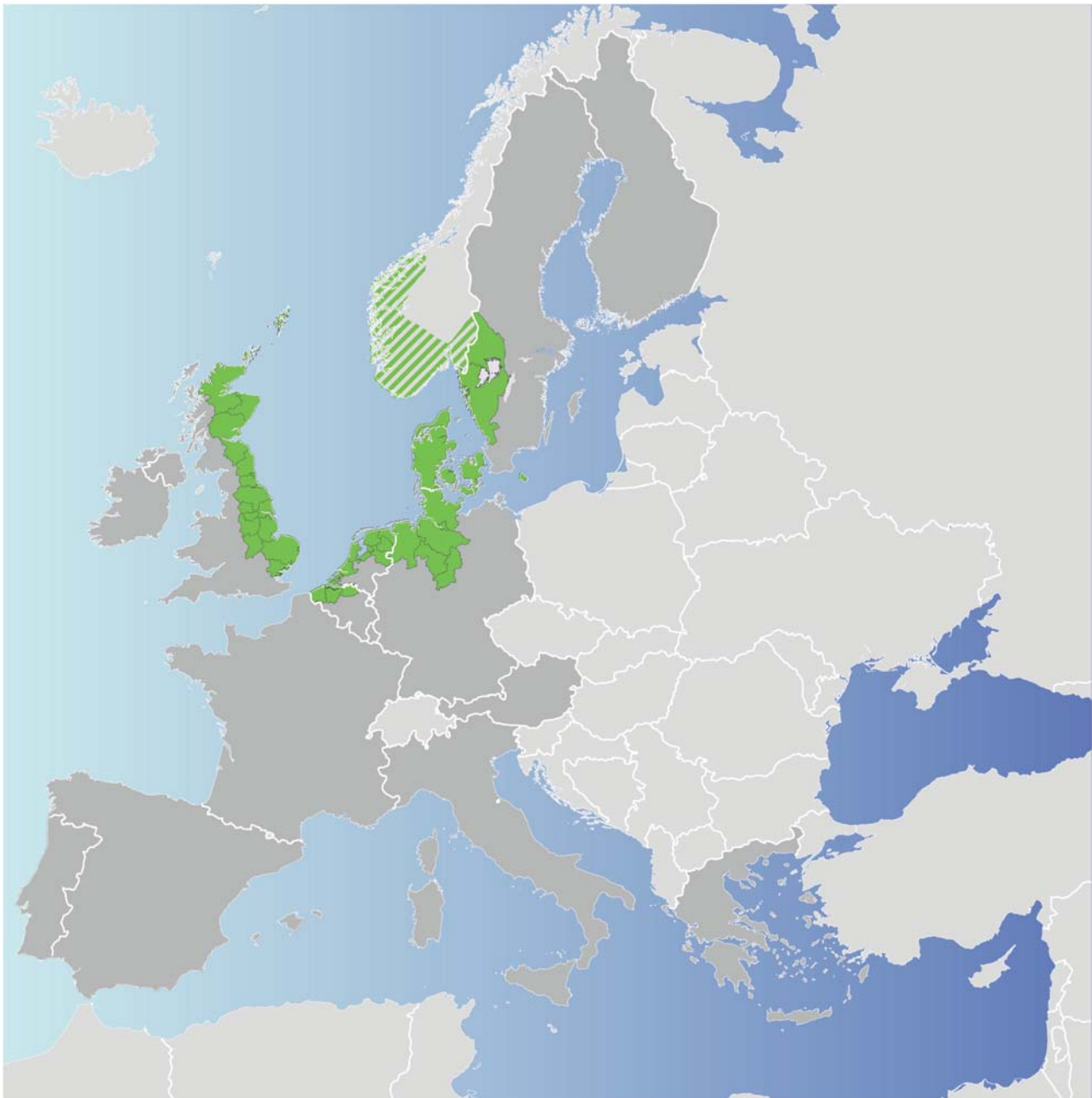
Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.info regio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III В: Зона співробітництва Північної периферії

- регіони ЄС
- зони за межами ЄС
- держави-члени ЄС

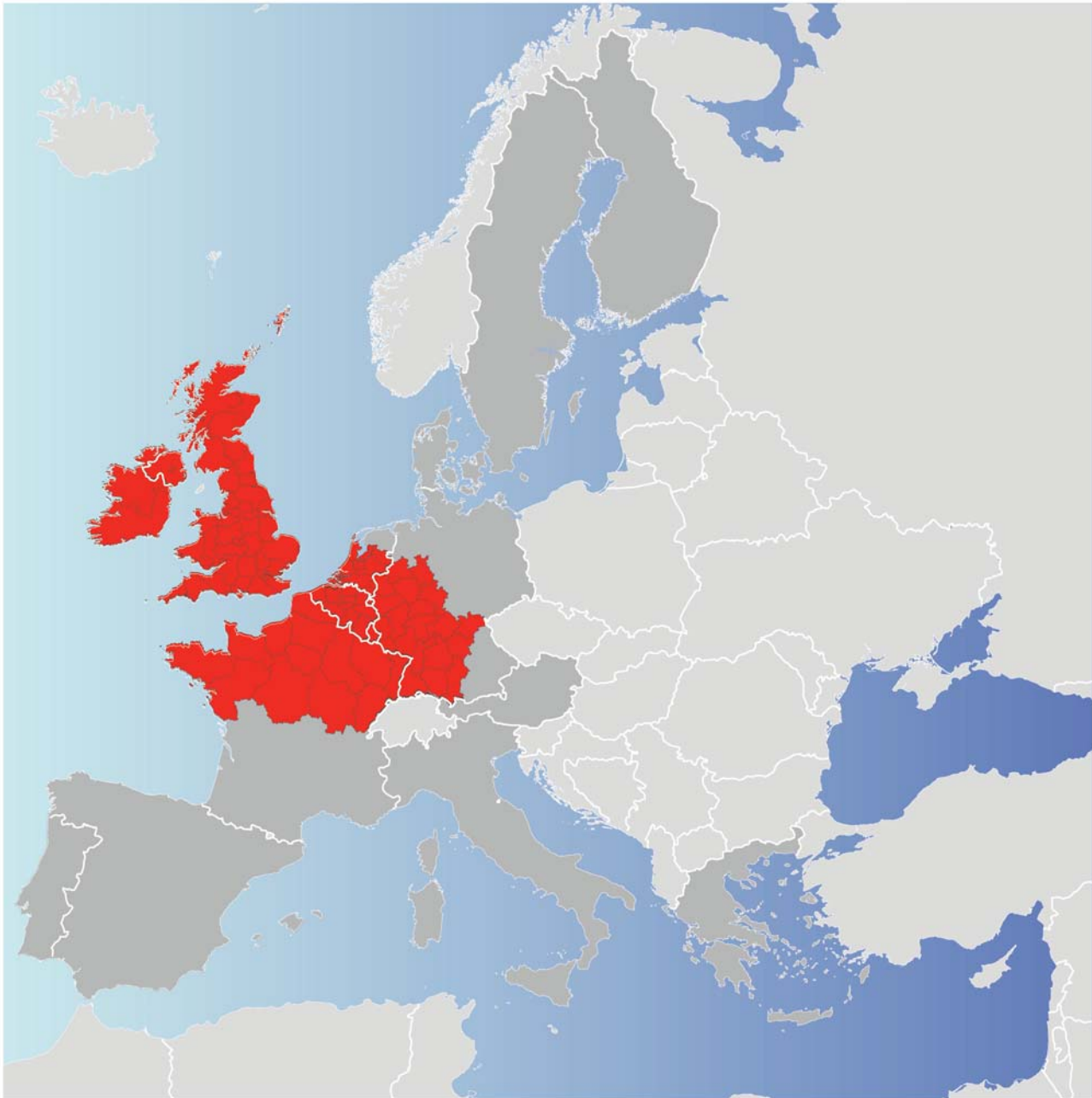
Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III B: Зона співробітництва Північного моря

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

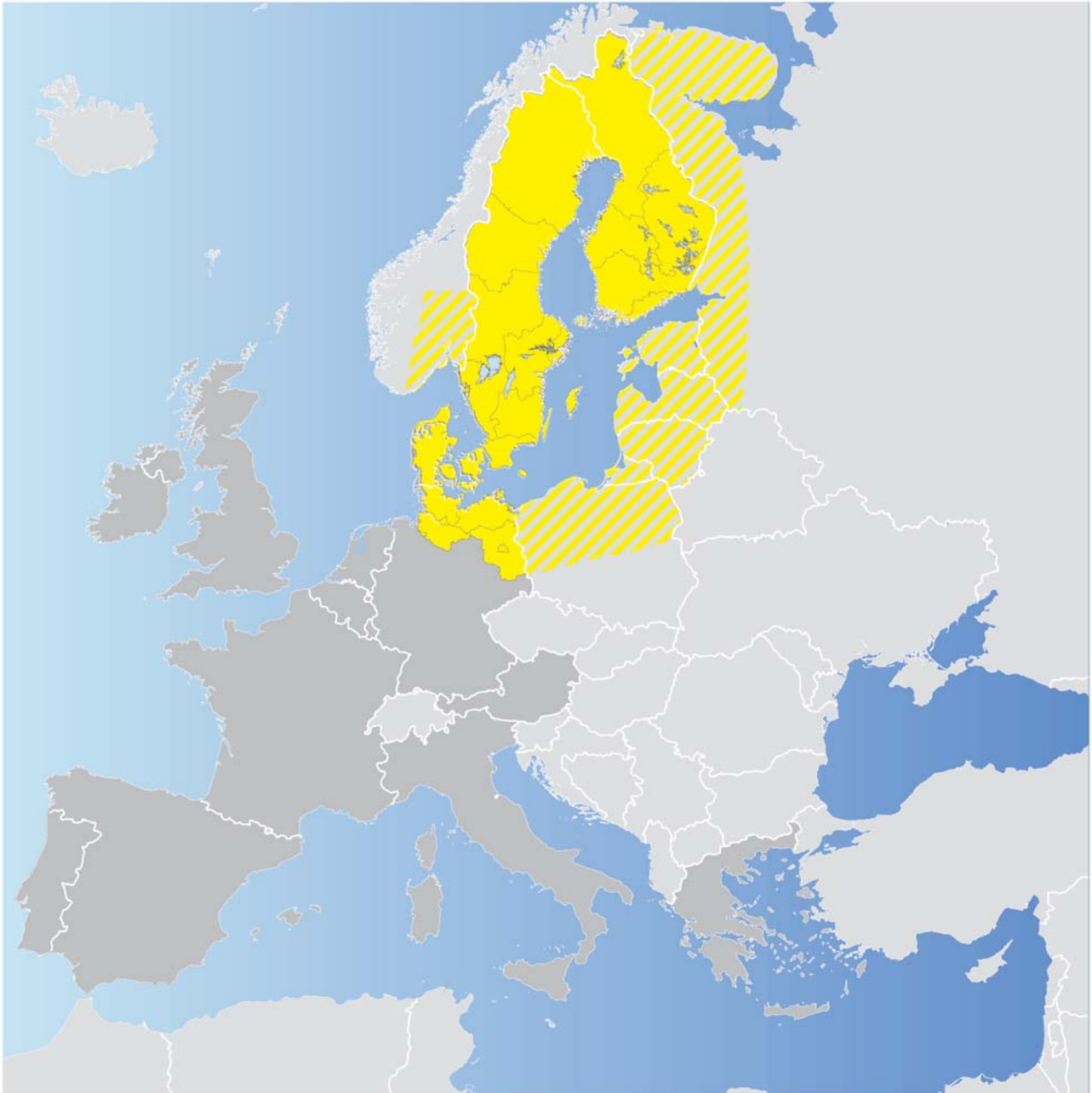
Ініціатива ЄС Interreg III В: Зона співробітництва Північно-Західної Європи

- регіони ЄС
- зони за межами ЄС
- держави-члени ЄС

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

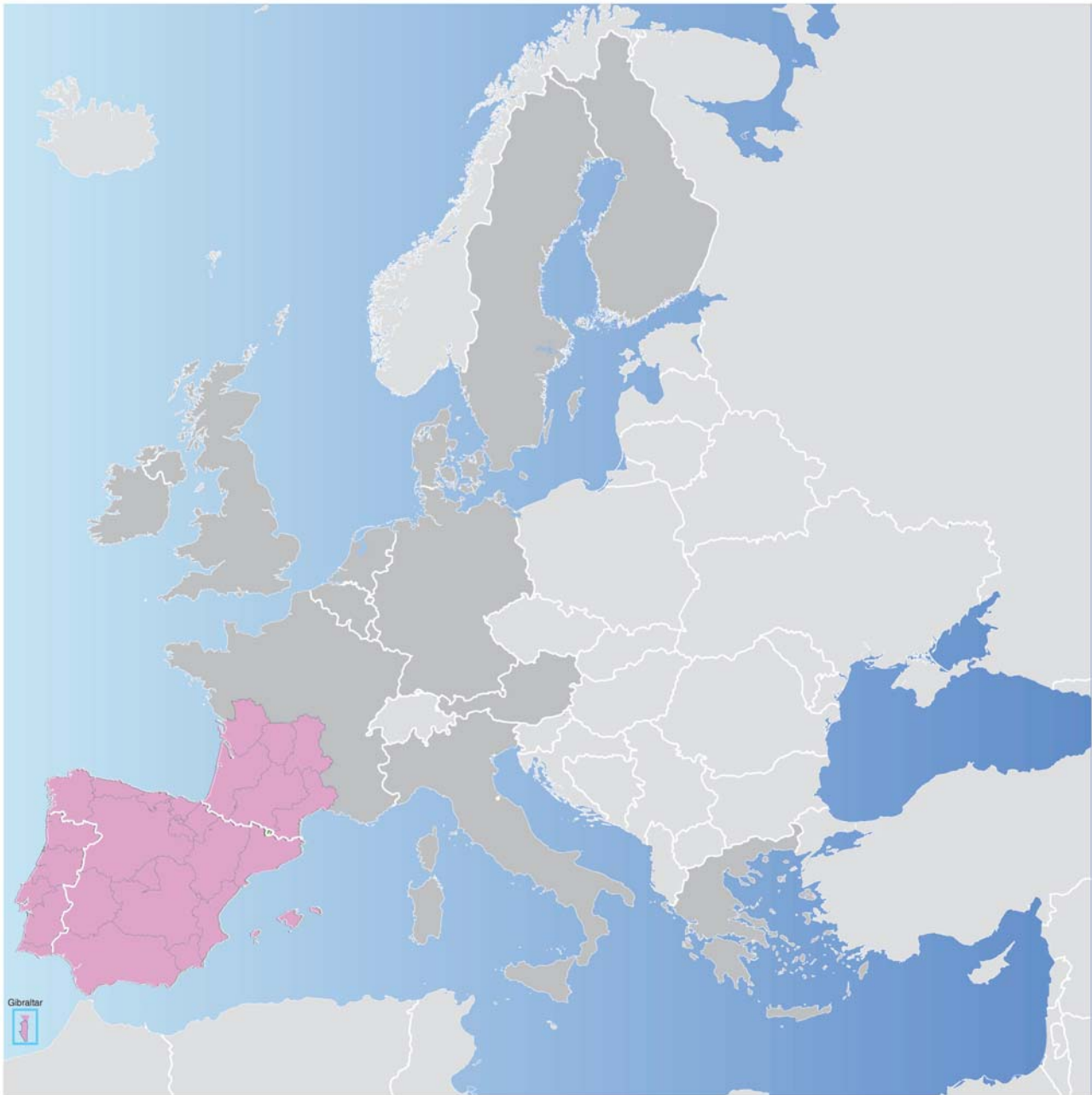
Ініціатива ЄС Interreg III B: Зона співробітництва Балтійського моря

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

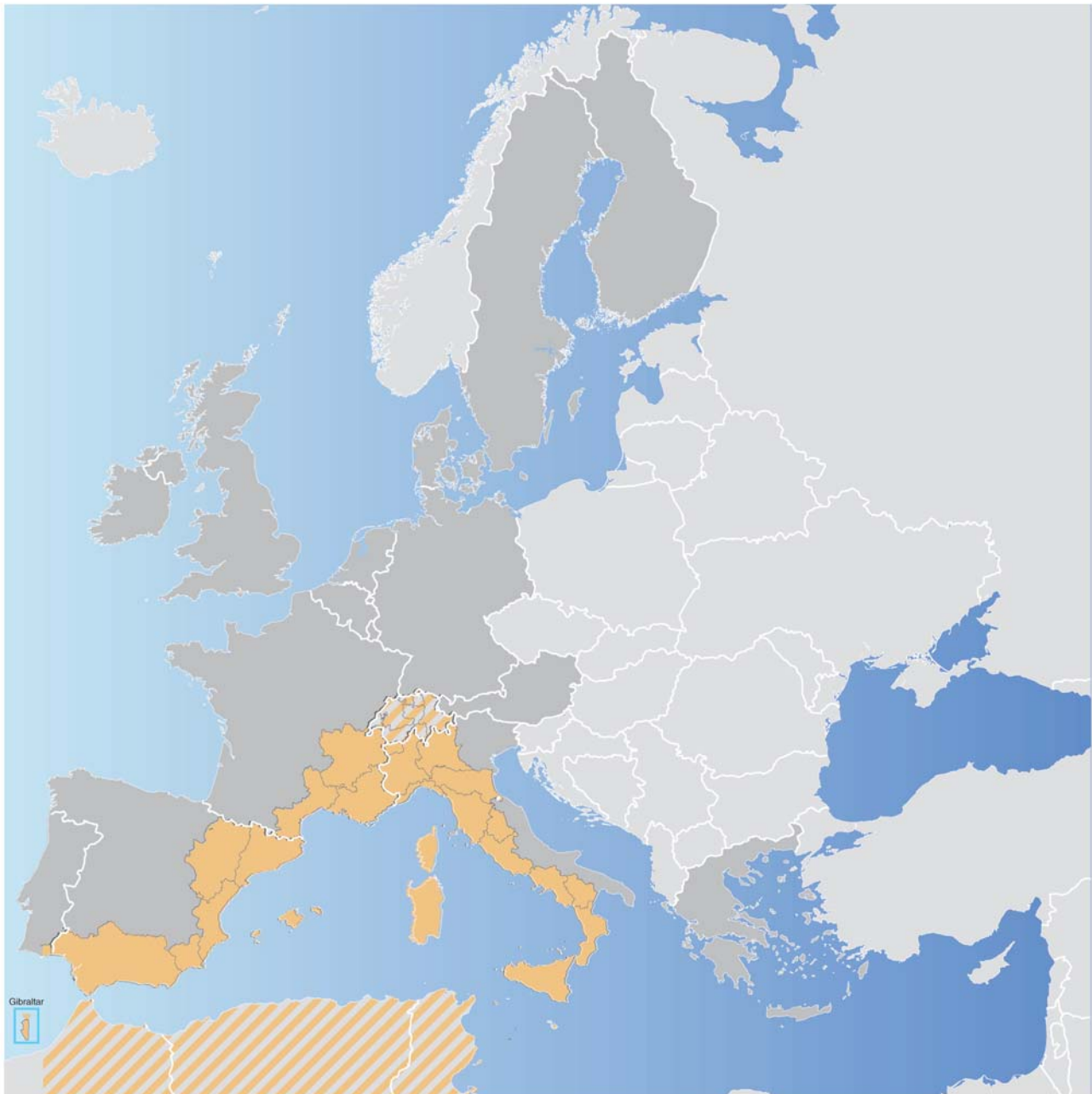
Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III В: Зона співробітництва Південно-Західної Європи

- регіони ЄС
 - зони за межами ЄС
 - держави-члени ЄС
- Всі зони є лише індикативними

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Ініціатива ЄС Interreg III B: Зона співробітництва Західного Середземномор'я

- регіони ЄС
- зони за межами ЄС
- держави-члени ЄС

Греція може брати участь в частині цієї програми

Джерело: Європейська Комісія / Генеральний директорат з регіональної політики
(http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/interreg3/maps_en.htm), 28/04/00

Переклад та розмноження Програми з 10-ти пунктів для посилення єдності між регіонами Європи та Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, а також проведення для їх обговорення Міністерством регіонального розвитку та будівництва України разом з іншими заінтересованими державними органами, науковими установами та організаціями Семінару "Територіальне планування та транскордонне співробітництво в Україні (стратегії, методи та інструменти в контексті Ініціативи зі сталого просторового розвитку басейну Тиси)" в м.Києві 10 липня 2007 року здійснено за сприяння проекту "Інноваційні регіони СЕМАТ" (GTZ, Німеччина).

Переклад Програми з 10-ти пунктів для посилення єдності між регіонами Європи та тексту Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту:

В.І.Карамушка, 2007.

Переклад тексту карт та їх комп'ютерна обробка:

А.В.Олещенко, 2007.

Наукова редакція перекладу: В.І.Олещенко, 2007.